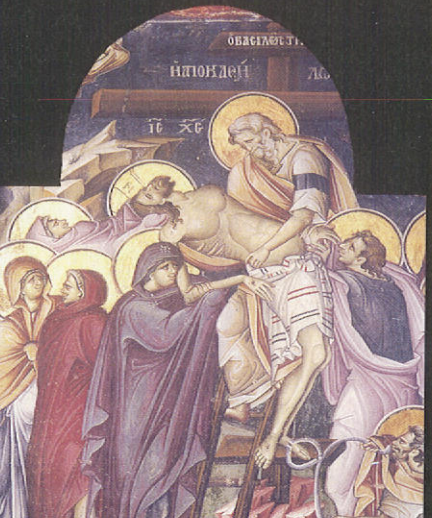
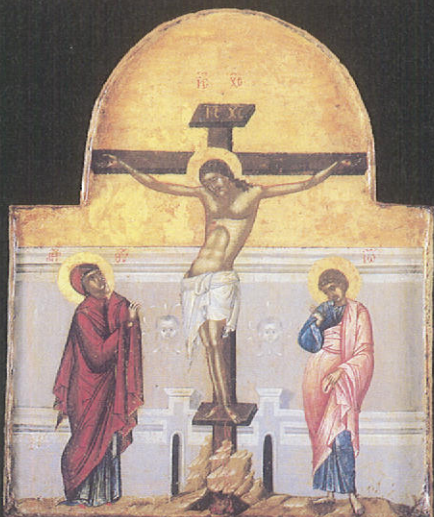
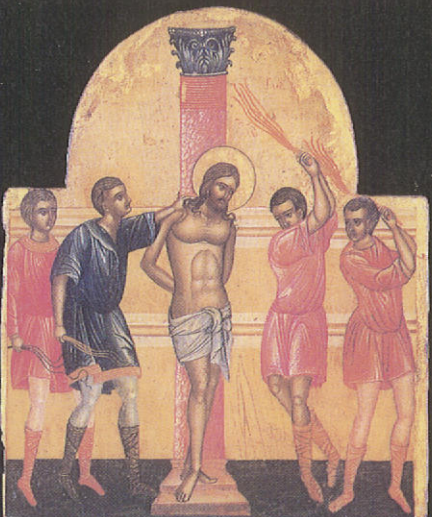

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΘ' • ΤΕΥΧΟΣ 4 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000

«ΣΤΑΥΡΩΣΙΜΟΝ» ΚΑΙ «ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟΝ» ΠΑΣΧΑ

Ευαγγέλιου Δ. Θεοδώρου

σελ. 3-4

Η «ΣΥΓΓΝΩΜΗ» ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μεταλληνού

σελ. 5-6

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Β. Τζέρπου

σελ. 7-10

ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

Παρασκευά Ἀγάθωνος

σελ. 11-12

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου

σελ. 12

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Ἀγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου

σελ. 13

ΠΑΣΧΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Γεωργίου Π. Πατρόπου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

σελ. 14-15

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ

Ἰωάννου Μ. Χατζηφώτη

σελ. 16-17

ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΗΣΕΩΝ

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

σελ. 19-20

ΜΙΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ 15 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ...

σελ. 21-23

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ἰωάννου Φουντούλη

σελ. 24-25

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΙΚΟΝΑ ΩΣ ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ

Ευσταθίου Κ. Γιαννή, Ἀγιογράφου

σελ. 26-28

ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ Ἡ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ;

Ἀρχιμανδρίτου Παύλου Ἰωάννου

σελ. 30-32

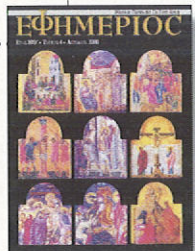
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

σελ. 33

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 34-35

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

«Ὁ κύκλος τῶν Παθῶν καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου»

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικὸ γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ath.fortnet.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἰπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων

τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Ἀρχιμ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΡΑΜΑΝΤΙΔΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἀρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου,

Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρας Δικαίικος,

Πρωτοπρ. Δημήτριος Τζέρπος,

Πρωτοπρ. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης

Πρωτοπρ. Ματθαῖος Χάλαρης,

Ἀλέξανδρος Μ. Σταυροπούλος,

Γεώργιος Φίλιας

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Τ.Η.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Ἀσκληπιοῦ 80, 114 71 Ἀθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

«Σταυρώσιμον» καὶ «Ἀναστάσιμον» Πάσχα

Τοῦ Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου

Η λατρευτικὴ ὑφὴ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν ὁποία διανύομεν, εἶναι δυνατόν νὰ παρομοιασθῆ πρὸς μίαν μεγάλη μουσικὴ συμφωνία. Ὅπως στὶς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις ὁλοκλήρου τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, ἔτσι κατ' ἐξοχὴν καὶ μὲ μεγαλύτερη ἔντασι μέσα σὲ ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους τμήματα τῆς ἐκλεκτῆς αὐτῆς συμφωνίας, ἀπὸ τὸ προανάκρουσμα καὶ προοίμιο (praeludium) τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν ἕως τὸν ἐπίλογο (finale) τοῦ Μ. Σαββάτου ὑπάρχει ἓνα γνώρισμα, ποὺ χαρακτηρίζει ὅλες τὶς ἐκλεκτὲς μουσικὲς συμφωνίες. Ποῖον εἶναι τὸ γνώρισμα αὐτό; Ἡ ποικιλία τῶν ἤχων, ἡχοχρωμάτων καὶ ρυθμῶν τῆς μουσικῆς κλίμακος ἀπὸ τὸν πιὸ χαμηλὸ (pianissimo) ἕως τὸν πιὸ ὑψηλὸ (fortissimo) τόνο ποτὲ δὲν ἐπισκιάζει καὶ ἐξαφανίζει μίαν θεμελιώδη μουσικὴ μελωδία, ποὺ εἶναι ἡ μελωδικὴ εἰδοποιὸς διαφορὰ τῆς συμφωνίας.

Ἡ μελωδία αὐτὴ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνεται, ξεχωρίζει καὶ εἶναι πάντοτε εὐδιάκριτη. Μόλις κάπου τὴν ἀκούσωμε, ἀμέσως ἀναγνωρίζωμε τὴν ταυτότητα τῆς συμφωνίας καὶ λέγομεν, ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ τάδε μουσικὸ ἔργο (λ.χ. γιὰ τὸν «Μεσσία» τοῦ Χαϊντελ ἢ γιὰ τὴν «Ἐνάτη Συμφωνία» τοῦ Μπετόβεν ἢ γιὰ τὴ «Δίμνη τῶν κύκνων» τοῦ Τσαϊκόφσκυ).

Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει στὴ συμφωνία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἡ ποικιλία τῶν ἐορταζομένων, ἀναγινωσκομένων, ἀπαγγελιομένων, ψαλλομένων, τελουμένων, ὀρωμένων καὶ ἀκουομένων μοιάζει πρὸς τὴν ποικιλία τῶν ὀργάνων, ἡχοχρωμάτων καὶ μουσικῶς ἐπενδυομένων ποιητικῶν κειμένων, ποὺ καθιστᾶ πλουσιώτερη καὶ πλέον ἐλκυστικὴ τὴν ἐνιαία συμφωνία τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, μέσα στὴν ὁποία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος ἀντηγεῖ καὶ ξεχωρίζει ἓνας θεμελιώδης μουσικὸς τόπος. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπαναλαμβανομένη ἔκφρασι τῆς βιώσεως τῆς συνθέσεως τῶν καλούντων εἰς μετάνοιαν πενθίμων ἤχων τῶν κωδῶνων τοῦ «σταυρωσίμου Πάσχα» καὶ τῶν χαρμωσύνων παιάνων τοῦ «ἀναστασίμου Πάσχα». Ἄς παρακολουθήσωμε μερικὰ δείγματα τῆς θεμελιώδους αὐτῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία ἐμφυχώνει καὶ χαρακτηρίζει τὴν ὁλότητα τῶν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα περιόδου καὶ ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσία αὐτῆς.

• Ἦδη μὲ τὴν εἴσοδο τῆς νηστείας κατὰ τὴν Α' Ἑβδομάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ συνειδητοποιήσωμε, ὅτι ἡ νηστεία αὐτὴ ἀποβλέπει στὸ νὰ βιώσωμε «τὰ φωταυγῆ τοῦ Σωτῆρος παθήματα» καὶ στὸ νὰ φθάσωμε «λαμπροφόροι εἰς τὴν ἀγίαν καὶ τριήμερον Ἀνάστασιν, τὴν καταλάμπουσαν ἀφθαρσία τῶ κόσμῳ».

• Τὴν Β' Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν καλούμεθα νὰ ἀγιασθοῦμε μὲ πνευματικὴν κάθαρσι, γιὰ νὰ συμμετάσχουμε «καθαρῶς» εἰς «τὸ πάνσεπτον Πάθος» τοῦ Κυρίου καὶ «τὸ Πάσχα ἰδωμεν» καὶ «τὴν κυρίαν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ἐν χαρᾷ αἰνέσωμεν». Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἑβδομάδος αὐτῆς ὡς πασχάλια ἡμέρα ἐξυμνεῖ τὸν Σταυρὸν ὡς σημεῖον τῆς νίκης τῆς Ἀναστάσεως.

• Τὴν Γ' Ἑβδομάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἀκούονται προπαρασκευαστικῶς καὶ εὐκρινῶς οἱ καμπάνες τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἀλλ' ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου προβάλλεται ὡς ὁ «τῆς Ἐγέρσεως Χριστοῦ τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν», ὁ προάγγελος τῆς «λαμπρᾶς καὶ κοσμοχαρμωσύνου τοῦ Πάσχα φωσφόρου ἡμέρας», ἡ θύρα τοῦ Παραδείσου, ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας.

• Τὴν Δ' Ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν ἀναμιγνύονται καὶ πάλιν οἱ ἦχοι τῶν κωδῶνων τοῦ «σταυρωσίμου» καὶ «ἀναστασίμου Πάσχα». Ἡ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Κυριακῆς τονίζει ὅτι «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται... καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Μάρκ. θ', 31).

• Ὁ πασχάλιος χαρακτήρ τῆς Ε' Ἑβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κορυφώνεται τὴν Κυριακὴ αὐτῆς, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα (Ἐβρ. θ', 11-14) τονίζει ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαρίζει «τὴν (μετανοοῦσαν) συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων». Ἐξαίρετο παράδειγμα εἶναι ἡ ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία. Τὸ λουτρὸ τῶν δακρῶν τῆς ἀνέδειξε ἀπὸ τὴν πρῶν ἁμαρτωλῆ μίαν ἐξαίρετη ἀσκήτρια.

• Τὰ πασχάλια σήμαντρα τῆς ΣΤ' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἀκούονται εὐκρινέστερον μέσα στὴν ὑμνολογία τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου. Ὁ Χριστός, ὅπως τονίζεται στὴν εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς ἡμέρας (Ἰωάν. ια', 1-46), εἶναι «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ ὁ πιστεύων εἰς Αὐτὸν κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται» (στ. 25-26). Τὸ Σάββατον αὐτὸ μᾶς κατευθύνει «θεατὰς γενέσθαι τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως». Καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων μᾶς καλεῖ νὰ εἴμεθα «κεκαθαρμένοι τὰς ψυχάς», νὰ ἔχωμε «βαῖα ἀρετῶν», γιὰ νὰ ἀντικρύσωμε τὴν «φαιδρὰν καὶ ζωηφόρον Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ».

• Ἡ κορύφωσις τοῦ «σταυρωσίμου» Πάσχα, κατὰ τὸ ὁποῖον «ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός», γίνεται κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα, ἡ ὁποία μᾶς καλεῖ ἰδιαίτερος νὰ συναναβοῦμε μὲ τὸν ἀληθινὸ Νυμφίον τῆς Ἐκκλησίας στὰ Ἱεροσόλυμα, νὰ «συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' Αὐτόν, ἵνα καὶ συζήσωμεν Αὐτῷ». Καὶ αὐτὴν τὴν Μ. Παρασκευὴ οἱ πένθιμες καμπάνες προαναγγέλλουν στὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν τὴ νίκη τοῦ Ἐσταυρωμένου, στέλλοντας στοὺς ἀνοιξιάτικους αἰθέρες τὸ μήνυμα ὅτι «δεσμεῖται ὁ λύων τὸν Ἀδὰμ τῆς κατάρας... Πιλάτῳ παρίσταται, ᾧ τρόμῳ παρίστανται Οὐρανῶν αἱ Δυνάμεις... Εὐλῶ κατακρίνεται ὁ κρῖνων ζῶντας καὶ νεκρούς· τάφους κατακλείεται ὁ καθαιρέτης τοῦ Ἄδου».

Ἡ συμφωνία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἔχει ὡς ἐπίλογον τὸ Μ. Σάββατον μὲ τὴ διακήρυξι: «Τῷ πάθει Σου, Χριστέ, παθῶν ἠλευθερώθημεν, καὶ τῇ Ἀναστάσει Σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, Κύριε». Ὡς «φινάλε» τῆς συμφωνίας αὐτῆς εἶναι τὸ «φορτίσιμο» τόσον τοῦ στίχου «Ἀνάστα, ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν», ὅσον καὶ τοῦ Κοινωνικοῦ τοῦ Μ. Σαββάτου: «Ἐξηγέρθη ὡς ὑπνῶν Κύριος καὶ ἀνέστη σῶζων ἡμᾶς. Ἀλληλούϊα». Οἱ πιστοὶ ἀκοῦνε ἤδη τὸ προανάκρουσμα μιᾶς νέας συμφωνίας, τῆς πανηγυρικῆς συμφωνίας τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ «Συγγνώμη» τοῦ Πάπα

Τοῦ Προτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μεταλληνῶ

Η αίτηση συγγνώμης ἀπὸ τὸν Πάπα Ἰωάννη-Παῦλο Β΄ κατὰ τὴ λειτουργία τῆς 12.3.2000, «ἡμέρας τῆς συγγνώμης, τοῦ ἁγίου ἔτους (ἰωβηλαίου) 2000», στὸν Ἅγιο Πέτρο, προκάλεσε πολλές συζητήσεις, πού ἄρχισαν μάλιστα πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτή, λόγω τῶν (εἰκοτολογικῶν ἢ διακριβωτικῶν) φημολογιῶν γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ λόγου τοῦ Πάπα. Ἰδιαιτέρα, γινόταν λόγος γιὰ ἀναφορά τοῦ Πάπα στὶς σταυροφορίες, τὸ 1204 (ἀ΄ ἄλωση τῆς Πόλης), πού συγκινεῖ περισσότερο ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες, κ.ἄ. Τελικά, ἡ 12η Μαρτίου ἦλθε καὶ ὁ παπικὸς λόγος ἦταν διαφορετικὸς ἀπ' ὅ,τι ἀναμενόταν. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τὸν δοῦμε μὲ ρεαλισμό, καὶ γιὰ νὰ μὴ τρέφουμε ψευδαισθήσεις ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ παίζουμε «ἐν οὐ παικτοῖς».

Βέβαια, τὸ νὰ ζητᾶ ἓνας Πάπας «συγγνώμη» γιὰ ὁποιοδήποτε πρᾶγμα εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως ἐντυπωσιακό, κυρίως δὲ γιὰ ἐκείνους, πού ἀγνοοῦν τὴν Ἱστορία τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐνθουσιάζονται εὐκόλα ἢ καὶ γιὰ ἐκείνους πού μόνιμα ἀναζητοῦν ἄλλοθι γιὰ νὰ δικαιώσουν τὴ δική τους στάση στὸν οἰκουμενικὸ διάλογο.

Στὰ τελευταῖα χρόνια συχνὰ ὁ Πάπας προβαίνει σὲ δηλώσεις μετανοίας. Καὶ ὄχι μόνον ἐναντι τῶν ἄλλων Χριστιανῶν. Εἶναι γνωστὰ τὰ ἀνοίγματα τοῦ καὶ στὶς ἄλλες (μεγάλες) θρησκείες (θρησκευματα) καὶ οἱ προσπάθειες καλλιέργειας φιλικῶν σχέσεων μαζί τους. Ὅλα αὐτά, βέβαια, στὸ χῶρο τῆς παγκόσμιας κοινωνίας κρίνονται θετικά, ἀφοῦ ἀναπτύσσεται πνεῦμα καὶ κλίμα εἰρηνικῶν σχέσεων, πού τόσο χρειάζεται ἡ ἐποχή μας. Ἐπειδὴ, ὅμως, γνωρίζουμε τὰ σχέδια τῆς Νέας Ἐποχῆς (New Age) καὶ τοὺς ἀνομολόγητους στόχους τῆς, ὡς τὸ ὄραμα τῆς

«Πανθησκείας», στὸ ὁποῖο πρωταγωνιστεῖ ὁ Πάπας μὲ τὶς συνάξεις —καὶ συμπροσευχές— ASSISI I, II καὶ III (1986, 1994 καὶ 1999), μένουμε ἐπιφυλακτικοί.

Εἶναι, ἐξ ἄλλου, γνωστὸς ὁ γ' πειρασμὸς τοῦ Χριστοῦ μας ἀπὸ τὸν Διάβολο (Ματθ. δ', 8) —τὸ λέγω μόνον ὡς ψυχογραφικὴ προσέγγιση τῆς ἐνέργειας τοῦ Πάπα— «ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι!» Ὅποιος θέλει διακαῶς νὰ σώσει ὅ,τι πολυτιμότερο ἔχει, μπορεῖ νὰ δώσει τὰ πάντα —ἔστω καὶ ἂν δὲν τοῦ ἀνήκουν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν Διάβολο. Τὸ πολυτιμότερο γιὰ τὸν Παπισμὸ, διότι συνιστᾶ τὴν οὐσία του, εἶναι τὰ παπικὰ δόγματα: τὸ πρωτεῖον ἐξουσίας, τὸ ἀλάθητον καὶ ἡ πολιτικὴ ιδιότητα τοῦ Πάπα (εἶναι «βασιλεὺς» τοῦ Κράτους του, SOUVERAIN DU VATICAN). Καὶ τὰ παπικὰ δόγματα θέλει πάση θυσίᾳ νὰ διατηρήσει, διότι σ' αὐτὰ στηρίζεται. Κινήσεις, συνεπῶς, ἐπιφανειακὲς χωρὶς οὐσιαστικὰ βήματα δὲν μποροῦν νὰ πείσουν, καὶ μάλιστα τοὺς Ὀρθοδόξους, πού ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες ἀντιμετωπίζουν ἀδιάκοπα (ὡς σήμερα) τὶς ἐπιβουλὲς τοῦ Παπισμοῦ.

Ἡ αίτηση συγγνώμης, χριστιανικά, ἂν εἶναι εἰλικρινής, πρέπει νὰ φθάσει στὴν ἀπόρριψη τῶν παπικῶν δογμάτων, καὶ ὄχι μόνον πρὸς τὰ ἔξω—στὶς διαχριστιανικὲς σχέσεις, μὲ τὴν τυχὸν ἐπανερμηνεία τους, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικά, ἐντὸς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸ θὰ σήμαινε ἐπιστροφή στὴν Ἀλήθεια. Ὅπως «ἄρση τῶν ἀναθεμάτων» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μία ἐξωτερικὴ φραστικὴ κίνηση, ἀλλὰ οὐσιαστικὴ: δηλαδὴ ἀπόρριψη τῶν προϋποθέσεων τοῦ σχίσματος, πού σημαίνει ἐπιστροφή στὴν πατερικότητα καὶ ἀποστολικότητα. Μακάρι ἡ σημερινὴ αίτηση συγγνώμης νὰ ὀδηγήσει ἐκεῖ, ἀλλὰ χρειάζεται ὑπομονὴ καὶ αὐτοσυγκράτηση.

Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους.

Ἐπάρχει, ὅμως, καὶ κάτι οὐσιαστικότερο. Εἶναι τὰ λόγια τοῦ Πάπα. Μὲ τὸν συνεργάτη μου κ. Κ. Χολέβα ἀποκτήσαμε τὸν λόγο τοῦ Πάπα μέσω τοῦ Διαδικτύου. Στὸ ἐπίμαχο σημεῖο (§ 4) λέγονται τὰ ἐξῆς (μεταφράζουμε): «Συγχωροῦμε καὶ ζητοῦμε συγγνώμη! [...] Δὲν μπορούμε νὰ μὴ παραδεχθοῦμε τὴν μὴ πιστότητα στοῦ Εὐαγγέλιο, στὴν ὁποία ἔχουν ἐμπέσει κάποιοι ἀδελφοί μας, ἰδιαίτερα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δευτέρας χιλιετίας. Ζητοῦμε συγγνώμη γιὰ τὶς διαιρέσεις, πὺν ἔλαβαν χώρα μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, γιὰ τὴ χρῆση τῆς βίας, πὺν κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐπέδειξαν στὴ διακονία τῆς ἀλήθειας καὶ γιὰ τὶς συμπεριφορὲς δυσπιστίας καὶ ἐχθρότητας, πὺν ἀνεφύησαν ἐνίοτε στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ὁπαδῶν τῶν ἄλλων θρησκειῶν»¹. Ποῦ ὁ ἀναμενόμενος ἀπὸ τοὺς ἐξ ἡμῶν ἐνθουσιώδεις λόγος γιὰ τὶς σταυροφορίες (ὀνομαστικά), τὸ 1204 κλπ.; Ἄς ἀφήσουμε, ὅτι ἡ τυχὸν θεολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ κειμένου αὐτοῦ θὰ ὀδηγοῦσε σὲ συμπε-

ράσματα, πὺν δὲν τολμοῦμε τὴ στιγμή αὐτὴ νὰ διατυπώσουμε! Ὁ χρησιμοποιοῦν βία, λ.χ. «ὕπερ τῆς ἀληθείας», σημαίνει ὅτι ἔχει ἀποσυνδεθεῖ πρῶτα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια! Ἀλλὰ ἄς σταθοῦμε ἐδῶ γιὰ τώρα.

Δὲν ἀγνοοῦμε ὅτι ὁ (κάθε) Πάπας ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἓνα σκληροπυρηνικὸ σῶμα φανατικῶν παπικῶν, πὺν δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ ὑπερβαθεῖ. Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ δεχθοῦμε τοὺς λόγους τοῦ Πάπα ὡς ἓνα πρῶτο, ἀσαφὲς καὶ ἀόριστο βῆμα. Εἶθε νὰ φθάσουμε καὶ σὲ σαφεῖς, συγκεκριμένες καὶ ἀληθινὰ μετανοητικὲς ἐνέργειες, τῶν ἔργων δηλαδὴ καὶ ὄχι τῶν λόγων. Ἄλλ' ὁ Θεὸς γνωρίζει πότε αὐτὸ θὰ γίνῃ. Ὅ,τι, συνεπῶς μᾶς μένει αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι ἡ προσευχή...

1. 4. Perdoniamo e chiediamo perdono! [...] non possiamo no riconoscere le infedeltà al Vangelo, in cui sono incorsi certi nostri fratelli, specialmente durante il secondo millennio. Chiediamo perdono per le divisioni che sono intervenute tra i cristiani, per l'uso della violenza che alcuni di essi hanno fatto nel servizio alla verità, e per gli atteggiamenti di diffidenza e di ostilità assunti talora nei confronti dei seguaci di altre religioni.

Συγχρονοί Λειτουργικοί Προβληματισμοί

Ἡ πνευματικότητα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Β. Τζέρπου, δρ. Θ.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κύριος λόγος ποὺ συνετέλεσε στὴ διαμόρφωση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὡς τῆς τεσσαρακονθήμερης περιόδου νηστείας καὶ γενικῆς πνευματικῆς προπαρασκευῆς γιὰ τὴ μεγάλη ἑορτὴ τοῦ Σταυραναστάσιμου Πάσχα ποὺ ἀκολουθεῖ, εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀρχίσει τὴ δημόσια δράση Του προετοιμάστηκε στὴν ἔρημο «νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα» γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τοὺς γνωστοὺς τρεῖς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου (Ματθ. δ', 11)¹. Πρὸς μιὰ τέτοια πνευματικὴ ἔρημο παρομοιάζεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους πατέρες καὶ ἡ Μ. Τεσσαρακοστή, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ὁ χριστιανός, μιμούμενος τὸν Κύριο, ἀποδύεται σ' ἓναν ἀνάλογο πνευματικὸ ἀγώνα, ἀντιτάσσοντας στὸν πρῶτο πειρασμὸ αὐτὴ καθαρὴ τὴ νηστεία, στὸν δεύτερο τὴν ἀδιάλειπτο λατρεία τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ στὸν τρίτο τὴν ταπεινώση ὡς μητέρα ὄλων τῶν ἀρετῶν².

Ὅμως, ἡ χριστοκεντρικὴ αὐτὴ θεμελίωση τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς³ καὶ ἡ σωτηριολογικὴ θεώρησή της, ὡς μιᾶς ξεχωριστῆς εὐκαιρίας μίμησης τοῦ Χριστοῦ, φαίνεται ιδιαίτερα στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διοργανώνεται καὶ νοηματοῖζεται κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἡ κοινὴ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ δὲν ἀναφερόμαστε ἐδῶ στὴν πνευματικὴ πανδαισία ποὺ προσφέρουν στοὺς πιστοὺς οἱ δοξολογικὲς ἀκολουθίες τῶν πέντε Κυριακῶν τῶν Νηστειῶν ἢ ἡ τόσο λαοφιλὴς καὶ πανηγυρικὴ ἀκολουθία τῶν Χαριετισμῶν τῆς Θεοτόκου, ποὺ ψάλλεται κατὰ τὶς ἑσπερινὲς λατρευτικὲς συνάξεις κάθε Παρασκευῆς, ὡς προεόρτιος ἢ μεθεόρτιος ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐννοοῦμε κυρίως τὸν κύκλο τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ Νυχθημέρου (Μεσονυχτικό, Ὅρθρος, Ὅρες, Ἐσπερινός, Μέγα Ἀπόδειπνο), στίς ὁποῖες καὶ ἐγκρίπτεται κυρίως τὸ ἐσώτερο νόημα τῆς πνευματικότητος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁴. Διότι ἐμπλουτισμένες, κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ, μ' ἓνα πλῆθος ἐκλεκτῶν ἁγιο-

1. Ἀνάλογο ρόλο φαίνεται ὅτι ἔπαιξαν καὶ οἱ διβλικὲς προτυπώσεις τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ γεγονότος, ὅπως ἡ τεσσαρακονθήμερη νηστεία τοῦ Μωϋσῆ πρὶν συναντήσει τὸ Θεὸ στο ὄρος Σινᾶ (Ἐξ. κδ', 18), καὶ τοῦ Ἡλία στο ὄρος Χωρήθ (Γ' Βασ. ιθ', 8). Βλ. σχετικὰ ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Ἀποκρίσεις ΝΔ'. PG 166, 900 D.

2. Πρὸβλ. Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, *Λογικὴ Λατρεία*, Πατριαρχεικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 27.

3. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Ἀποκρίσεις ΝΒ'. PG 155, 897 A: «Νηστειαν νηστεύμενον ἦν ὁ Κύριος ἐνήστευσεν τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καλουμένην καὶ οὖσαν Τεσσαρακοστήν, εἰς κάθαρον ἡμῶν τε καὶ ἰλασμόν καὶ ἀπαρχὴν καὶ δεκάτωσιν κατ' ἐνιαυτὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν».

4. Γιὰ τὶς ἀκολουθίες αὐτὲς βλ. ιδιαίτερα Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, *Λειτουργικὲς ἰδιομορφίες τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ἀξίες καὶ πολιτισμός*. Ἀφιέρωμα στὸν καθηγητὴ Εὐάγγελο Θεοδώρου, Ἀθήνα 1991, σ. 207-235.

γραφικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ κατανυκτικῶν ὕμνων, καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ νηστεία καὶ τὴν ἀσκησιὴ τῶν ἀρετῶν, οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς ἀποτελοῦν μιὰ θαυμάσια ἔκφρασι τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς ἀδιάλειπτης δοξολογίας τοῦ Θεοῦ καὶ ταυτόχρονα τὸ πλαίσιο μιᾶς καθημερινῆς πνευματικῆς «ἀποδεκάτωσης» τῆς ζωῆς μας, ὅπως ὀρίζει τὴν πνευματικότητα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης⁵.

Ὅσο, ὅμως, κι ἂν οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς ἀποτελοῦν τὰ εὖσομα ἐκεῖνα ἄνθη, ποὺ φαιδρύνουν μὲ τὴν παρουσία τους τὴν πνευματικὴ ἔρημο τῆς τεσσαρακονθήμερης νηστείας, εἶναι ἐπίσης γεγονός ὅτι, ἐξ αἰτίας ἱστορικῶν συγκυριῶν καὶ τῆς προοδευτικῆς ἀλλαγῆς τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἡ πρόσβασι σ' αὐτὲς ἀποτελεῖ σήμερα προνόμιο μόνο τῶν μοναχῶν καὶ ὀρισμένων ἄλλων φιλακόλουθων χριστιανῶν. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι εὐλογο τὸ ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς διατυπούμενο αἴτημα τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν στὰ δεδομένα τῆς σύγχρονης ζωῆς⁶. Κάτω ἀπὸ τίς προϋ-

5. Ἀποκρίσεις ΝΣΤ'. PG 155, 908D: «Ἀποδεκάτωσης δὲ δικαίως αὕτη λέγεται· ὅτι εἰ καὶ πᾶσαν ἡμῶν ὀφείλομεν τῷ Θεῷ ἀναπιθένα τὴν ζωὴν, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο ἐκ μὴ ὄντων γηγόναιμε, ἀλλ' ὅμως τὴ παραβάσει ἄσθενεῖς γεγονότες, καὶ τὸ πλεόν περὶ τῆς σαρκὸς μεριμνῶντες, κἂν καιροῦς ἀποτεταγμένους ἔχειν ὀφείλομεν, εἰς τε τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ πλάσαντος καὶ ἀποχὴν τῶν βιωτικῶν καὶ φροντίδα τινα τῆς τε εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας τοῦ κτίστου καὶ αἰτησι ἀφέσεως παρ' αὐτοῦ τῶν ἀμυθήτων ἡμῶν ἀμαρτιῶν δι ἣν αἰτίαν καὶ Κυριακαὶ καὶ ἑορταὶ καὶ νηστεία καὶ ἐξαιρέτως αὕτη παραδέδοται».

6. Εἶναι ἐνδεικτικὴ ἐπ' αὐτοῦ ἡ γνώμη τοῦ ἀεμινήτου Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (ΨΑΡΙΑΝΟΥ), *Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαθείας*. Ἀναφορὰ εἰς μνημὴν Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου 1914-1986, τόμ. Β', 1989, σ. 150: «Οἱ ἀκολουθίες τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἀτέλειωτες καὶ ἐξαντλητικὲς, μαζεμένες ἢ μιὰ ἐπάνω στὴν ἄλλη καὶ μετατοπισμένες ἀφύσικα καὶ παράλογα. Εἶναι πρωτὶ καὶ διαβάζουμε Ἑσπερινό, εἶναι βράδυ καὶ διαβάζουμε Ὁρθρο... Εἶναι τόσα πολλὰ καὶ τόσο ἀνακατεμένα ὅσα λέμε, ποὺ λίγο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἔξερουν τὴν τάξη καὶ ἀντέχουν νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνουν σαράντα ἡμέρες πρωτὶ καὶ βράδυ. Ἄς μὴ φοβηθοῦμε ἐδῶ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ τολμήσουμε ὅτι πρέπει, γιατί δὲν εἶναι προσευχὴ αὐτὸ ποὺ γίνεται. Ὅσοι τυχὸν ἐπιμένουμε σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, μὲ τὴ γνώμη ὅτι σεβόμαστε τὴν τάξη καὶ τὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ σκεφτοῦμε ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἔχουν βαρειά τὴ συνείδησι, ἐπειδὴ

ποθέσεις αὐτὲς ἢ περισσότερο ἀξιοποιήσιμη ποιμαντικὰ εἶναι ἀναμφισβήτητα ἢ Ἀκολουθία τῶν Προηγιασμένων Δώρων⁷, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς καθημερινῆς προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν περίοδο αὕτη.

Πράγματι, ἡ ἀκολουθία τῶν Προηγιασμένων Δώρων εἶναι μιὰ ἰδιαίτερη ἑσπερινὴ ἀκολουθία⁸, ποὺ ψάλλεται κατὰ τίς Τετάρτες καὶ Παρασκευὲς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς⁹ καὶ τὰ ἰδιάζοντα στοιχεῖα τῆς ὁποίας νοημα-

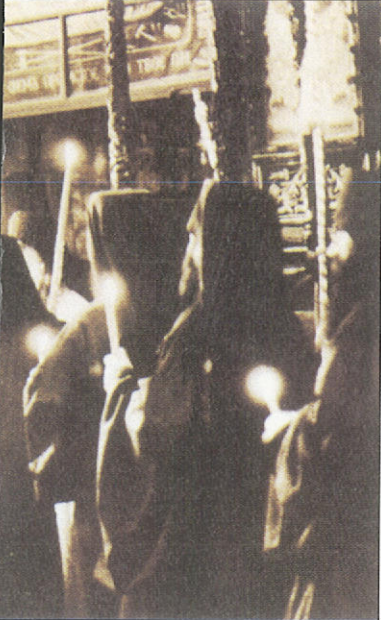

δὲν τὰ ξέρουν καὶ δὲν τὰ ἀντέχουν. Ὁ Ὁρθρος μὲ τίς Ὠδὲς καὶ τὰ Τριώδια, ἔπειτα οἱ Ὁρες ἢ μιὰ ἐπάνω στὴν ἄλλη, ἔπειτα ὁ Ἑσπερινὸς καὶ κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, εἶναι δὲν εἶναι νὰ κοινωνήσῃ κανεὶς, ὅλ' αὐτὰ σὲ μιὰ συνέχεια τεσσάρων ὡρῶν, τί νόημα προσευχῆς καὶ λατρίας ἔχουν; Εἶναι μιὰ βαρειά ἀγγαρεία κάθε ἡμέρα, ποὺ πολλοὶ λίγοι μποροῦν νὰ τὴν ἐκτελέσουν ἀγόγγυστα καὶ ξεκουράστα καὶ ἄπταιστα, ὅση καλὴ διάθεσι καὶ ἂν ἔχουν. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ὅλ' αὐτὰ νὰ μείνουν γιὰ τὰ μοναστήρια, ὅπου ἀκόμα ὑπάρχουν μοναχοὶ, νὰ συντομευθοῦν δὲ καὶ νὰ τροποποιηθοῦν γιὰ τίς πόλεις καὶ τὰ χωριά. Πὰ ποιούς γίνονται αὐτὲς οἱ ἀκολουθίες; Πὰ τὴν Ἐκκλησία, κληρικούς καὶ λαϊκούς, ἢ μόνον γιὰ τοὺς ἱερεῖς; Μὰ οὔτε καὶ οἱ ἱερεῖς ἀντέχουν ἢ κερδιζοῦν πολλὰ νὰ διαβάσουν καὶ νὰ ψάλλουν διαρκῶς ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ».

7. Εἰδικὰ γιὰ τὴ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων βλ.: Δ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ, *Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων*, Θεσσαλονίκη 1955. Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, *Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας*, Ἀθήνα 1935, σ. 195-221, Ι. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, *Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων* (Κείμενα Λειτουργικῆς 8), Ἐκδόσεις Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1971. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ αἱ εἰχῆ τῶν ἀντιφῶνων τοῦ Λυχνικοῦ*. Ἐν Θεσσαλονίκη 1966. Ν. ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ, *Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων δώρων*, Ἱστορία καὶ πράξι. Μετάφρασι π. Δ. Βακάρος. Θεσσαλονίκη 1998.

8. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Ἀποκρίσεις ΝΣΤ'*. PG 155, 904 B: «Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐνάτην ὥραν ταύτην τελοῦμεν τὴν τελετὴν, ἀποσώζοντας τὸν ὄρον τῆς νηστείας, ἀπαξ πρὸς ἑσπέραν ἐσθιέν τετυλωμένον».

9. Βλ. τὸν 52ο κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου (692).

τίζουν κατά ένα ξεχωριστό τρόπο την έσπερινή προσευχή της Έκκλησίας κατά την περίοδο αυτή. Έτσι, *Τὰ πρὸς Κύριον* (Ψαλμ. 119-133) εἶναι οἱ λεγόμενες Ὠδὲς τῶν Ἀναβαθμῶν, πὺν ἔψαλλαν οἱ εὐσεβεῖς Ἰουδαῖοι, καθὼς ἀνέβαιναν λιτανεύοντας τὰ σκαλιὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐκφράζεται καὶ σήμερα κατὰ ἓνα μοναδικό

τρόπο ὁ πόθος τοῦ λατρεύοντος χριστιανοῦ γι' αὐτὴ τὴν έσπερινή του συνάντηση μὲ τὸν Κύριο. Ἡ εὐλογία τοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἀναμμένη λαμπάδα καὶ ἡ ἱερατικὴ ἀναφώνηση «*Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι*» ἔλκουν τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τὴν ἀρχαία χριστιανικὴ συνήθεια τῆς εὐλογίας τοῦ έσπερινοῦ φωτὸς¹⁰ καὶ ἀποτελοῦν μιὰ συμβολικὴ ἀναγωγὴ στὴν ἔννοια τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. η', 12· Ματθ. ιδ', 20), πὺν συνδέεται ἄμεσα καὶ πρὸς τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα πὺν ἀκολουθοῦν. Πρόκειται γιὰ τὰ ἴδια περίπου ἀναγνώσματα, πὺν διαβάζονταν στὶς ἀντίστοιχες έσπερινές κατηχητικὲς συνάξεις τῆς ἀρχαίας Έκκλησίας καὶ μᾶς μεταφέρουν στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς πνευματικῆς προετοιμασίας τῶν πρὸς τὸ Ἅγιο Φῶτισμα (Βάπτισμα) εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν, πὺν γινόταν κατὰ τὴν περίοδο αὐτή¹¹, καὶ ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὡς σήμερα

γίνονται εἰδικὲς δεήσεις στὰ πλαίσια τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς. Χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς εἶναι ἀκόμη ἡ ἀσματικὴ ψαλμῶδηση τοῦ ἀναδιπλούμενου 140 ψαλμοῦ τοῦ λυχνικοῦ, μὲ ἔψυμνιο τὸν δ' στίχο τοῦ «*Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου...*», πὺν ἐπέχει θέση προκειμένου ἢ ἀλληλουαρίου τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τῆ λειτουργικότητας τοῦ ὁποίου, ὡς ψαλμοῦ μετανοίας στὰ πλαίσια τῆς έσπερινῆς προσευχῆς τῆς Έκκλησίας, ἐξαιρεῖ ἰδιαίτερα ὁ ἱερός Χρυσόστομος¹².

Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖο διαφοροποιεῖ οὐσιαστικὰ τὴν ἀκολουθία αὐτὴ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη έσπερινὴ ἀκολουθία εἶναι κυρίως τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν τέλεσή της δίδεται στοὺς πιστοὺς ἡ δυνατότητα μᾶς πραγματικῆς συνάντησης καὶ κοινωνίας μὲ τὸν ἀναστημένο Χριστό, ἀφοῦ μποροῦν νὰ μεταλάβουν ἀπὸ τὰ Τιμια Δῶρα, πὺν καθαγιασθηκαν κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία τῆς προηγούμενης Κυριακῆς¹³. Καὶ

μετεστήσατε. Καὶ πόσης τοῦτο ραθυμίας, ἡμᾶς ἀφέντας τοῦτο προσέχειν; Πῦρ ἀνάπτω κἀγὼ τὸ ἀπὸ τῶν Γραφῶν καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης τῆς ἡμετέρας λαμπάδιον καίεται τὸ τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο μείζον καὶ βέλτιον τὸ φῶς ἐκεῖνου τοῦ φωτὸς οὐ γὰρ δὴ θουαλίδα διάδροχον ἐλαίῳ, καθάπερ οὗτος ἐξάπτομεν, ἀλλὰ ψυχὰς ἐν εὐσεβείᾳ ἀρδομένας, τῆ τῆς ἀκροάσεως ἀνάπτομεν ἐπιθυμίᾳ».

12. Ὁμιλία εἰς τὸν ρμ' ψαλμόν. ΕΠΕ 7, 274: «Ὡς τι φάρμακον σωτήριον καὶ ἀμαρτημάτων καθάρσιον ἐνομοθέτησαν λέγεσθαι, ἴν' ὅσαπερ ἂν προστριβόμεθα δι' ὄλου τοῦ μήκους τῆς ἡμέρας, ἢ ἐν ἀγορᾷ ἢ ἐν οἰκίᾳ, ἢ ὀπουδήποτε διατρίβοντες, ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν έσπεραν, διὰ τῆς ἐπωδῆς ταύτης ἀποδυσώμεθα τῆς πνευματικῆς. Φάρμακον γὰρ ἔστιν ἀπάντων τούτων ἀναραιτικόν».

13. Ἡ διατήρηση Προηγιασμένων Δώρων ἀποτελεῖ παλαιὰ λειτουργικὴ πρακτικὴ, μὲ τὴν ὁποία ἡ Έκκλησία ἐξασφάλιζε τὴ δυνατότητα τῆς Θεῆς Κοινωνίας στοὺς πιστοὺς, ὅταν οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες τῆς ζωῆς, ὅπως π.χ. οἱ διαγμοὶ ἢ ἐπὶ μοναχῶν ὁ ἀναχωρητισμὸς, δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ συμμετάσχουν στὶς συνήθειες εὐχαριστιακῆς συνάξεις. Φαίνεται ὅμως ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιχειρήθηκε καὶ μιὰ λειτουργικὴ ἀνασκευή τοῦ Νεστοριανισμοῦ, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ τὴν «*κατὰ συνάφειαν ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ*» διδασκαλία του, ἀποδεχόταν ὅτι ὁ μετὰ τὴν τέλεση τῆς Θεῆς Λειτουργίας ἐναπομένον εὐχαριστιακὸς ἄρτος, ἔπαυε νὰ εἶναι σῶμα Χριστοῦ. Εἶναι ἐνδεικτικὴ ἐπ' αὐτοῦ ἡ μαρτυρία τοῦ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ (PG 76, 1073-1076): «Ἀκούω δὲ ὅτι εἰς ἀγιασμὸν ἀπρακτεῖν φαοῖν τὴν μυ-

10. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, *Περὶ Ἁγίου Πνεύματος*. ΒΕΠΕΣ 52, σ. 294: «Ἐδοξε τοῖς πατράσιν ἡμῶν μὴ σιωπῆ τὴν χάριν τοῦ έσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι· ἀλλ' εὐθύς φανέντος εὐχαριστεῖν».

11. Γιὰ τὴν ἀτμόσφαιρα πὺν ἐπικρατοῦσε στὶς συνάξεις αὐτὲς εἶναι ἐνδεικτικὴ ἡ μαρτυρία τοῦ ἱεροῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (ΕΠΕ 8, 70): «Ἀλλὰ γὰρ διανάστητε καὶ τὴν ραθυμίαν ἀπόθεσθε. Τίνος ἔνεκα τοῦτο λέγω; Περὶ Γραφῶν ὑμῖν διηγούμεθα, ὑμεῖς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσαντες ἡμῶν, πρὸς τὰς λαμπάδας καὶ τὸν τὰς λαμπάδας ἄπτοντα

αυτό, διότι κατά τις ημέρες αυτές η Έκκλησία καθιέρωσε να μὴν τελείται ἡ κανονικὴ Θεία Λειτουργία, γὰρ να μὴν διαταράσσεται ἀπὸ τὸν δοξολογικὸ της χαρακτήρα ἡ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν. «Ὁμοῦ δὲ χαίρειν καὶ πενθεῖν ἀσύμβατόν τε καὶ ἀνακόλουθον», ὅπως λέγει ἓνα ἀρχαῖο κείμενο¹⁴.

Ὡστόσο αὐτὸ τὸ «συννεσιασμένον καὶ πενθηρόν καὶ μυστικόν»¹⁵ τῆς κατανυκτικῆς αὐτῆς τελετῆς δὲν ἔχει καμιά σχέση πρὸς τὸ κραυγαλέο πένθος τῆς δυτικῆς πνευματικότητας ἢ τὰ μελαμβαφῆ ἄμφια, ποὺ κατέκλυσαν τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ τοὺς δικούς μας ναούς¹⁶. Ἀλλὰ ταυτίζεται ἀπόλυτα μὲ τὸ χαροποιὸν πένθος τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας, μ' αὐτὸ τὸ θρηναγάλλιασμα τῆς ψυχῆς, ποὺ ἐκφράζεται κατὰ ξεχωριστὸ τρόπο στὸν εἰδικὸ χερουβικὸ ὕμνο τῆς ἀκολουθίας, «*Nūn αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν...*». Πρόκειται γιὰ τὸν ὕμνο ποὺ ψάλλεται κατὰ τὴν εἰσόδευση τῶν Προηγιασμένων Δώρων ἀπὸ τὴν πρόθεση στὴν ἀγία

στικὴν εὐλογίαν, εἰ ἀπομένοι λείψανον αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμέραν. Μαίνονται δὲ ταῦτα λέγοντες· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται Χριστός, ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις, καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηνεκές ἐστὶν ἐν αὐτῷ». Πρὸβλ. Ν. ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ, μν. ἔργ., σ. 85-87.

14. Ν. ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ, μν. ἔργ., σ. 181.

15. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ, *Ἐρημεία τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων*. PG 99, 1688 A.

16. Κατὰ τὴν ἀθηνετικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ μαρτυρεῖται ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατία, κατὰ τὴ Μ. Τεσσαρακοστή οἱ λειτουργοὶ ἐνδύονται ἄμφια πορφυρᾶ. ΦΕΥΔΟ-ΚΩΔΙΝΟΣ, *Traite des offices*, Ἔκδ. J. Verpeaux, Paris 1966, σ. 223: «Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς οἱ ἱερεῖς τε καὶ διάκονοι πορφυρᾶ στιχάρια καὶ φελῶνας φοροῦσιν, πλὴν τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἑορτῆς, τῶν Βαῖων καὶ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου». ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Περὶ τῆς Θείας Προσευχῆς*. PG 155, 652 C: «Πορφυρᾶ περιβεβλημένοι εἰσίν... τὸ πάθος ἐκ τούτου καὶ τὸν θάνατον σημαίνοντες τοῦ Κυρίου». Τὰ μελαμβαφῆ ἄμφια ἀποτελοῦν δυτικὴ ἐπίδραση, ὄχι ἁμοιόρρη δογματικῆς σημασίας, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν περὶ ἰκανοποίησεως τῆς θείας δικαιοσύνης κακοδοξία, ἐκφράζουν τὸ μέχρις ἐξουθενώσεως πάθος τοῦ Κυρίου. Βλ. σχετικὰ Πρεσβυτέρου Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Τὸ χρῶμα τῶν ἀμφίων τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς*, Ἀθήνα 1983.

τράπεζα καὶ προσδίδει στὴν ὅλη στιγμὴ μὴ μυστικὴ καὶ ὑπερκόσμια μεγαλοπρέπεια, «γιατὶ ἐκφράζει λειτουργικὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ τέλος μᾶς μακρᾶς νηστείας, προσευχῆς καὶ ἀναμονῆς· τὸν ἐρχομὸ τῆς βοήθειας, τῆς ἀνακούφισης καὶ τῆς χαρᾶς ποὺ περιμένουμε»¹⁷.

Ὦντας, λοιπόν, ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων Δώρων μιὰ ἐσπερινὴ ἀκολουθία, συνδυασμένη μὲ προσέλευση στὴ Θεία Κοινωνία, ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο ἐφαλτήριο ἐκκίνησης σ' αὐτὸ τὸ μεῖζον ἀγώνισμα¹⁸ χρησιμοποίησης τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς, στὸ ὁποῖο μᾶς καλεῖ ἰδιαίτερα κατ' αὐτὴ τὴν ἱερὴ περίοδο ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία¹⁹. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς²⁰ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς σώζει τελικὰ δὲν εἶναι οὔτε ἡ νηστεία, οὔτε ἡ ψαλμωδία, οὔτε ἡ προσευχὴ ἀπὸ μόνου τους, ἀλλὰ «τὸ ἐκτελεῖσθαι ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ... ὅταν ἀτενῶς ἡ διάνοια ἐκείνω ἐνορᾶ, καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ὄραν καὶ νηστεύη καὶ ψάλλη καὶ προσεύχηται». Αὐτὴ δὲ ἡ «ἀτενῆς ἐνόραση» τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καύση τῆς καρδίας (Λουκ. κβ', 32) ἐν ὄψει τῆς βραδυνῆς Θείας Κοινωνίας εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ δίνει ἓνα ἐντελῶς διαφορετικὸ νόημα σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ἡμέρας ποὺ πέρασε καὶ ἀποτελεῖ τὴν σταυραναστάσιμη ἐκείνη γεύση ποὺ αὐξάνει τὸν πόθο τῶν χριστιανῶν γιὰ περισσότερη χριστοποίηση τῆς ζωῆς τους, «ὅτι χρηστός ὁ Κύριος» (Ψαλ. λγ', 9).

17. Α. SCHMEMMANN, *Μεγάλη Σαρακοστή. Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα*. Ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1989, σ. 71.

18. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Ἀποκρίσεις ΝΣΤ*. PG 155, 904 C.

19. Στὴν Α' εὐχὴ τῶν πιστῶν διατυπώνεται μὲ πολὺ συγκεκριμένο τρόπο τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ: «Σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἐνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας. Καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντὸς πονηροῦ δλέμματος, ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίδατος, ἡ δὲ γλῶσσα καθαρυνέτω λόγων ἀπρεπῶν· ἄγισσον ἡμῶν τὰ χεῖλη τὰ αἰνοῦντα σε, Κύριε· τὰς χεῖρας ἡμῶν ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνου σοὶ εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι».

20. Ὁμιλία Θ'. ΕΠΕ 9, σ. 244-245.

Τὸ Σάββατο τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου

Τοῦ Παρασκευᾶ Ἀγάθωνος

Τὸ Σάββατο πρὸ τῶν Βαΐων ἢ τὸ Σάββατο τῆς Βαϊοφόρου ἢ τὸ Σάββατο τοῦ ἁγίου Λαζάρου, ὅπως εἶναι εὐρύτερα γνωστό, εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ἐορτὴ τὴν ὁποία ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καθόρισε πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου. Κατ' αὐτὴν ἐορτάζεται ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἔγερσὶς του. Ἡ σχετικὴ εὐαγγελικὴ διήγηση ἐκτίθεται στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου, κεφ. ια', στίχ. 1-44. Οἱ ρίζες τῆς ἐορτῆς φθάνουν μέχρι τὸν Δ' αἰώνα, ἴσως καὶ ἐνωρίτερα. Ὅπως γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ λόγο «Εἰς τὰ Βαΐα» τοῦ Ἐπισκόπου Βόστρων Τίτου († πρὸ τοῦ 378), ἡ ἐορτὴ αὐτὴ ἦταν συνδεδεμένη ἀρχικὰ μὲ τὴν ἐορτὴ τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου στὰ Ἱεροσόλυμα. Τὰ δύο γεγονότα ἐορτάζονταν μαζί, σὲ μιὰ ἡμέρα, τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Ἀπὸ τὸν Δ' αἰώνα καὶ ἐξῆς οἱ δύο ἐορτὲς χωρίστηκαν. Τοῦτο διαπιστώνεται ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ λόγων καὶ ὁμιλιῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν τὴν περίοδο αὐτῆ, ἀφιερωμένων εἴτε στὴν ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου εἴτε στὴ θριαμβευτικὴ εἰσοδο τοῦ Χριστοῦ στὴν ἁγία πόλη. Κατάλοιπο σήμερα τοῦ ἄλλοτε κοινοῦ ἐορτασμοῦ τῶν δύο γεγονότων εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ὕμνος τῶν ἐορτῶν αὐτῶν, τὸ ἀπολυτίκιον «Τὴν κοινὴν ἀνάστασιν...».

Λειτουργικὲς ἀνάγκες ἐπέβαλαν τὸ χωρισμὸ τῆς μιᾶς ἐορτῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ τὸν καταμερισμὸ τους σὲ δύο ἡμέρες. Ὡς γνωστὸν ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστὴ περατῶνεται κατὰ τὴν Παρασκευὴ πρὸ τῶν Βαΐων. Ἔτσι τὸ Σάββατο ποὺ μεσολαβοῦσε μέχρι τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἔμενε λειτουργικὰ κενό. Τὸ κενὸ αὐτὸ συμπληρώθηκε μὲ τὴ μεταθέσει σ' αὐτὸ τῆς ἐορτῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου.

Ἡ τοποθέτηση τῆς ἐορτῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου ὀκτὼ ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ἔχει συμβολικὸ καὶ θεολογικὸ χαρακτήρα. Τοποθετήθηκε δηλαδὴ στὸ Σάββατο αὐτό, ἀφοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ὅπως καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἐορτῶν τοῦ ἀκινήτου ἐορτολογικοῦ κύκλου, ποὺ μιὰ ἐορτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποια ἄλλη, ἔτσι καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση. Καθὼς γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ ἱστορία, μεταξὺ τῶν δύο θαυμάτων (ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου καὶ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου) μεσολάβησε ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα. Ἐν τούτοις ἐορτολογικὰ ἀπέχουν μόνο ὀκτὼ ἡμέρες. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου προμηνεὶ καὶ προτυπώνει τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πραγματοποιοῦσε καὶ ἄλλες νεκραναστάσεις ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τῶν προσώπων αὐτῶν. Ὁ Λάζαρος, ὅμως, ὁ τετραήμερος νεκρὸς, εἶναι ἡ πιὸ τέλεια προτύπωση τοῦ τριήμερου Χριστοῦ. Ἡ τοποθέτηση ἐξᾴλλου τῆς ἐορτῆς στὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἀπηχεῖ καὶ τὸ γεγονός, κατὰ τὸ ὁποῖο ἕξι μέρες πρὸ τοῦ ἐβραϊκοῦ Πάσχα (Ἰωάν. ιε', 1) ὁ Χριστὸς ἐπισκέφθηκε τὴ Βηθανία καὶ ἀπὸ ἐδῶ, ὡς γνωστὸν, ὄδευσε πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ ἕκτη ἡμέρα πρὸ τοῦ ἐβραϊκοῦ Πάσχα ἦταν τὸ προηγούμενο Σάββατο.

Ἡ ἐορτὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου εἶναι γέννημα τῆς μητέρας τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Τισ πρώτες περιγραφές τοῦ τρόπου ἐορτασμοῦ μᾶς τις παρέχει ἡ Αἰθερία (Δ' αἰώνας). Ἡ σύναξι, σύμφωνα μὲ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ Κανονάριο (Ζ' αἰώνας), ἐτελεῖτο στὴ Βηθανία. Ὁ-

πως μᾶς πληροφορεῖ τὸ Ὀδοιπορικὸν τῆς Αἰθερίας, ξεκινοῦσε κατὰ τὴν ἑβδομη ὥρα τῆς ἡμέρας (περίπου 13.00 μ.μ.) μεγάλη λιτανεία ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Σιών καὶ κατευθυνόταν πρὸς τὸ Λαζάριον. Τὸ Λαζάριον ἦταν ναὸς, ποὺ κτίστηκε στὰ τέλη τοῦ Δ΄ αἰώνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου στῆ Βηθανία. Ὁ ναὸς ἦταν κτισμένος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Λαζάρου. Ἡ ἐξαγγελία τῆς λιτανείας γινόταν ἀπὸ τὸν διάκονο μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας στὸ ναὸ τῆς Σιών, τὴν ὁποία τελοῦσε Ἐπίσκοπος. Πλήθος κόσμου πορευόταν στῆ Βηθανία. Στὸ ἐνδιάμεσο στάθμευαν στὸ χῶρο, ὅπου ἡ Μάρθα «ἐξῆλθεν πρὸς ὑπά-

νησιν τῶ Ἰησοῦ» (Ἰωάν. ια΄, 20) πρὶν αὐτὸς ἀναστήσει τὸν ἀδελφὸ τῆς. Στὸ μέρος τοῦτο εἶχε ἀνεγερθεῖ ἐκκλησία. Μετὰ ἀπὸ προσευχὴ καὶ δέηση πρὸς τὸ Θεό, ἡ πομπὴ ὄδευε πρὸς τὸ Λαζάριον. Ἡ προσέλευση τοῦ πλήθους ἦταν μαζικὴ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταλαμβάνονται καὶ οἱ γύρω ἀγροί. Στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου ἐψάλλοντο ὕμνοι καὶ ἀντίφωνα κατάλληλα πρὸς τὴν ἡμέρα. Ἐπίσης, γινόταν ἀνάγνωση ἀγιογραφικῶν περικοπῶν, συναφῶν πρὸς τὸ γεγονός. Ἀκολούθως, ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἐπέστρεφε στὰ Ἱεροσόλυμα, στὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, γιὰ νὰ τελεσθεῖ τὸ λυχνικὸ (ἑσπερινός).

Εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου

[...] «Ἄκουσε ὁ νεκρὸς τὴν προσταγὴ τοῦ Κυρίου καὶ ἀμέσως κατενίκησε τοὺς νόμους τοῦ θανάτου... Ὁ λόγος ἀπέδειξε ὅτι ἡ προσευχὴ δὲν ἔγινε ἐξ αἰτίας τῆς Ἀνάστασης τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθένειας τῶν ἀπίστων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε παρόντες. “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω”. Γιατί φώναξε τὸν νεκρὸ μὲ τὸ ὄνομά του; Γιατί; Γιὰ νὰ μὴν ἀναστήσει ὅλους ὅσους βρισκόνταν στοὺς τάφους..., γι’ αὐτὸ λέει “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω”. Ἐσένα μόνον πρὸς τὸ παρὸν ἀνασταίνω ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὥστε ἀπὸ τὸ μερικὸ νὰ φανερώσω καὶ τὴν δύναμη τῶν μελλόντων. Διότι ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἀνέστησε ἕναν καὶ θὰ ἀναστήσω καὶ τὴν οἰκουμένην. Διότι ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ Ζωή. “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω”. Καὶ βγήκε ὁ νεκρὸς δεμένος μὲ τὶς νεκρικὰς ταινίες τῶν παραδόξων πραγμάτων. Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος λύτρωσε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, ὁ Ὅποιος διέρρηξε τὶς πύλες τοῦ Ἄδη, ὁ Ὅποιος

συνέτριψε τὶς χάλκινες πύλες καὶ τοὺς σιδερένιους μοχλοὺς καὶ ἐλευθέρωσε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, δὲν μπορούσε νὰ λύσει καὶ τὶς ταινίες, μὲ τὶς ὁποῖες ἦταν τυλιγμένος ὁ νεκρός; Ναι μπορούσε. Ἀλλὰ διατάζει τοὺς Ἰουδαίους νὰ λύσουν τὶς νεκρικὰς ταινίες, τὶς ὁποῖες οἱ ἴδιοι προηγουμένως ἔδεσαν, ὅταν τὸν ἐνταφίασαν, γιὰ νὰ κατανοήσουν τὰ γνωρίσματα τῶν δικῶν τους δεσμῶν, γιὰ νὰ μάθουν ἐκ πείρας, ἀπὸ ὅσα ἔπραξαν, ὅτι ὁ Λάζαρος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐνταφιάστηκε, καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι Ἐκεῖνος ὁ Ὅποιος ἦλθε στὸν κόσμον μὲ τὴν θέληση τοῦ Πατρὸς καὶ ὁ Ὅποιος ἔχει τὴν ἐξουσία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Σὲ Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία μαζὶ μὲ τὸν Ἄναρχο Πατέρα καὶ τὸ Πανάγιο καὶ Ζωοποιὸ Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν [...].

Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου,
Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον, PG 48, 784

Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα

[...] Εἶδες πῶς ὁ θάνατος τώρα παντοῦ ὀνομάζεται ὕπνος καὶ κοίμηση; Εἶδες πῶς ἐκεῖνος πού πρὶν τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ἦταν φοβερός, τώρα ἔγινε ἀξιοκαταφρόνητος; Εἶδες πόσο σπουδαία εἶναι ἡ νίκη πού κέρδισε ἡ Ἀνάστασι; Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ἐμεῖς κερδίσαμε μυριάδες ἀγαθὰ, αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ἐξουδετερώθηκε ἡ ἀπάτη των δαιμόνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού περιγελοῦμε τὸ θάνατο, αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού καταφρονοῦμε τὴν ἐπίγεια ζωὴ. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ὁ πόθος μας γιὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ εἶναι μεγάλος, αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ἂν καὶ ἔχουμε σωματικὴ ὑπόστασι δὲν εἴμαστε σὲ κατώτερη κατάστασι, ἂν θέλουμε, ἀπὸ τίς ἀσώματες δυνάμεις.

Σήμερα κερδίσαμε σπουδαία καὶ λαμπρὴ νίκη, σήμερα ὁ Κύριός μας ἀφοῦ ἔστησε τὸ τρόπαιον τῆς νίκης κατὰ τοῦ θανάτου καὶ ἐξαφάνισε τὴν ἐξουσία τοῦ διαβόλου, μὲ τὴν Ἀνάστασή Του μᾶς χάρισε τὸ δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἄς χαίρομαστε λοιπὸν ὅλοι, ἄς σκιρτᾶμε ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασι. Γιατί, ἂν κι ἐκεῖνος πού νίκησε καὶ ἀναδείχθηκε θριαμβευτὴς τοῦ θανάτου εἶναι ὁ Κύριός μας, ἡ ἀγαλλίασι καὶ ἡ χαρὰ εἶναι καὶ δική μας, γιατί ὅλα τὰ ἔκανε γιὰ τὴ δική μας σωτηρία. Καὶ μάλιστα ὁ Χριστὸς νίκησε τὸ διάβολον μὲ τὰ μέσα πού κι ἐκεῖνος πολέμησε καὶ νίκησε ἐμᾶς. Τὰ ἴδια ἐκεῖνα ὄπλα πῆρε καὶ μ' αὐτὰ τὸν νίκησε. Καὶ ἄκουσε μὲ ποιὸν τρόπο: Τὰ σύμβολα τῆς ἡττας μας ἦταν ἡ παρθένος, τὸ

ξύλον καὶ ὁ θάνατος. Παρθένος ἦταν βέβαια ἡ Εὐα, ἡ ὁποία δὲ γνώριζε ἀκόμη τὸν ἄνδρα τῆς ὅταν ἐξαπατήθηκε. Ξύλον ἦταν τὸ δέντρο, θάνατος ἦταν ἡ τιμωρία τοῦ Ἀδάμ. Εἶδες ὅτι τὰ σύμβολα τῆς ἡττας μας ἦταν παρθένος, ξύλον καὶ θάνατος; Δὲς τώρα μὲ ποιὸν τρόπο αὐτὰ ἔγιναν πάλι σύμβολα τῆς νίκης μας. Ἐναντὶ γιὰ τὴν Εὐα ἔχουμε τὴν Μαρία. Ἐναντὶ γιὰ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἔχουμε τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. Ἐναντὶ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀδάμ ἔχουμε τὸ θάνατο τοῦ Κυρίου. Εἶδες ὅτι ὁ σατανᾶς νικήθηκε μὲ τὰ ἴδια μέσα πού νίκησε κι ἐμᾶς;

Σήμερα λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἐλευθέρωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν καταδυναστεία τοῦ διαβόλου καὶ τὸν ἐπανάφερε στὴν προηγούμενη καλὴ κατάστασή του. Ὅταν λοιπὸν βλέπω ὅτι ἡ ἀπαρχὴ μας, ὁ Χριστὸς, νίκησε κατὰ κράτος τὸν θάνατο, δὲν φοβᾶμαι πλέον, δὲν μὲ τρομάζει ὁ πόλεμος τοῦ διαβόλου. Οὔτε δίνω πιά σημασία στὴ δική μου ἀδυναμία, ἀλλὰ ἔχω στὸ νοῦ μου τὴν ἀνέκφραστη δύναμι Ἐκεῖνου πού πρόκειται νὰ μὲ βοηθήσει. Γιατί Ἐκεῖνος πού νίκησε τὸ θάνατο καὶ τοῦ ἀφαίρεσε ὅλη του τὴ δύναμι, τί δὲν θὰ πράξει ἀπὸ δῶ καὶ πέρα γιὰ τὸ ὅμοιον μὲ Ἐκεῖνον ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ καταδέχτηκε ἀπὸ τὴ μεγάλη Του φιλανθρωπία νὰ λάβει ἀνθρώπινον μορφή καὶ μὲ αὐτὴν νὰ παλέψει μὲ τὸν διάβολον; [...]

Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου,
Migne PG, 52, 765-772

Πάσχα ἐλευθερίας

Τοῦ Γεωργίου Π. Πατρώνου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Τὸ κεντρικότερο, ὡς γνωστό, γεγονός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ ἡ εἴσοδος στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός πλέκεται τὸ ὄλο δράμα ἑνὸς λαοῦ καὶ ξεδιπλώνεται μέσα στὴν ἐρημο τὸ θαῦμα: πῶς δηλ. ὁ λαὸς αὐτὸς γίνεται λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τίθεται στὸ κέντρο τῆς ἱστορίας ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ γεγονός δὲ αὐτῆς τῆς ἐξόδου καὶ τῆς διαβάσεως διὰ μέσου τῆς ἐρήμου σχετίζεται ἀμέσως μὲ τὴν ἐορτὴ τοῦ Πάσχα.

Τὶ σημαίνει, ὅμως, γιὰ τὴ θεολογία σήμερα, εἴτε τὴν βιβλικὴ εἴτε τὴν πατερικὴ, «αἴγυπτος» καὶ «αἰγυπτιώδης κατάσταση»; «Φαραῶ» καὶ «Φαραωικὴ δούλωσις»; Ἀσφαλῶς δὲν πρόκειται πλέον γιὰ κάποια γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ ἔννοια. Δὲν πρόκειται γιὰ κάποια σύγχρονη γεωγραφικὴ Αἴγυπτο ἢ γιὰ κάποια σύγχρονη ἱστορικὴ «φαραωικὴ» δουλεία. Ξεκινᾶμε ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ ἐκεῖνο γεγονός τῆς Π. Διαθήκης καὶ ἀναγόμεστε σὲ θεολογικὲς κατηγορίες σήμερα. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, ὅταν μιλάμε στὴ θεολογία σήμερα γιὰ αἰγυπτιώδη κατάσταση καὶ φαραωικὴ δουλεία, ἐννοοῦμε κατάσταση πνευματικῆς ἀνελευθερίας καὶ δουλώσεως τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἀντίθεες καὶ δαιμονιώδεις δυνάμεις.

Στὰ γεγονότα ἐκεῖνα τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ καὶ στὰ γεγονότα τοῦ νέου ὑπάρχει μιὰ θαυμαστὴ ἀντιστοιχία, μὲ ὑπέροχες εἰκόνες θεολογικῆς προτυπώσεως. Ὅπως ὁ Μωϋσῆς τότε, ὁ ὁποῖος «ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραῶ» (Ἐβρ. ια', 24), ἔγινε ὁ ἡγέτης καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐξόδου καὶ τῆς διαβάσεως τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐρήμου πρὸς τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἔτσι καὶ τώρα ὁ Χριστός, ὁ νέος Μωϋσῆς, ἀπὸ δρέφος ἀκόμη, πηγαίνει στὴν Αἴγυ-

πτο (Ματθ. β', 13-15), γιὰ νὰ ἡγηθεῖ τοῦ νέου Του λαοῦ, γιὰ μιὰ νέα ἐξοδο καὶ νέα πορεία, πρὸς τὴν ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Κι ἐδῶ ἔχουμε ἕνα νέο Πάσχα. Μιὰ νέα ἐξοδο καὶ νέα διάβαση διὰ τῆς ἐρήμου τῆς ἱστορίας πρὸς τὴ νέα γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Αὐτὸ μεταφράζεται στὴ δική μας προσωπικὴ ζωὴ ὡς μετάβαση πνευματικὴ ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ πρώτου Μωϋσῆ πρὸς τὴ νέα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ ὀρθὰ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τονίζει ὅτι πάντα «ταῦτα τύποι ἡμῶν ἐγεννήθησαν» (Α' Κορ. ι', 6).

Ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος συμπεραίνει: «... ὁ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας μεταβὰς γῆν..., ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ ἀπὸ αἰχμαλωσίας εἰς τὴν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν».

Βάσει αὐτῆς τῆς λογικῆς τῶν ἱερῶν κειμένων, κάθε ποιμένας, ἱερέας ἢ ἐπίσκοπος, καὶ κάθε πνευματικὸς ἀρχηγὸς πρέπει νὰ ἔχει ὡς πρότυπο τὸν Μωϋσῆ, ποὺ δὲν συμβιβάστηκε μὲ τοὺς δελεασμοὺς καὶ δὲν ὑπέκυψε στὶς ἀπειλὲς καὶ στοὺς διωγμοὺς τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ μπῆκε μπροστὰ στὸ λαό του, γιὰ διεκδίκηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν του, καὶ πραγματοποιοῖσε τὸ ἀδύνατο καὶ ἀκατόρθωτο ἐκεῖνης τῆς μεγάλης καὶ ἱστορικῆς Ἐξόδου. Ὅμοια ὡς πρότυπο τίθεται, ἐπίσης, καὶ ὁ νέος Μωϋσῆς, ὁ Χριστός, ποὺ ἡ πορεία Του ἦταν ἀνηφορικὴ πρὸς τὸ διωγμὸ, τὴ σταύρωση καὶ τὸ θάνατο γιὰ χάρη τοῦ λαοῦ. «Ταῦτα τύποι ἡμῶν», γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ ἐπὶ τέλους καὶ πάλι ὁ λαὸς «ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ ἀπὸ αἰχμαλωσίας εἰς τὴν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν». Ὁ λαὸς καὶ πάλι ἀναμένει τοὺς Μωϋ-

σεῖς του, ἀναμένει καὶ εἶναι ἔτοιμος γιὰ μίαν νέα ἔξοδο καὶ διάβαση, γιὰ ἓνα νέο Πάσχα.

Μὲ ποιὰ, ὅμως, προϋπόθεση;

Θ' ἀπαντήσω στὸ ἐρώτημα μ' ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα. Ὑπάρχει στὸ Ἰσραὴλ μιὰ παραδοσιακὴ κοινότητα ποὺ συνηθίζει νὰ γιορτάζει τὸ Πάσχα, καὶ σήμερον ἀκόμη, μὲ τὸ τυπικὸ τῆς γιορτῆς τοῦ Πάσχα τοῦ παλιοῦ Ἰσραήλ. Σηκώνονται ὅλοι, βγάζουν τὶς μοντέρνες εὐρωπαϊκὲς φορεσιὲς τους καὶ ντύνονται τὴν παλιὰ φορεσιὰ τοῦ ταξιδιώτη. Ζώνονται στὴ μέση τὸ σχοινί, φορᾶνε τὰ σανδάλια, παίρνουν στὸ χέρι τὸ ταξιδιωτικὸ ραβδί καὶ πορευόμενοι τρῶνε τὰ πικρὰ χόρτα, τὸ ἄζυμο ψωμί καὶ τὸ ψημένο ἄρνι. Εἶναι αὐτοὶ οἱ σημαδεμένοι μὲ τὸ αἰμάτινο σημάδι τοῦ ἁμνοῦ τῆς ἐξόδου, ποὺ λογίζονται πὼς Πάσχα δὲν εἶναι καθισιό, γιορτὴ καὶ καλοπέραση, ἀλλὰ Πάσχα εἶναι διάβαση καὶ πορεία μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο, κίνδυνος καὶ δοκιμασία.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ προϋπόθεση. Ἡ συνειδητοποίηση τοῦ βαθύτερου νοήματος τοῦ Πάσχα. Ἡ συνειδητοποίηση πὼς καὶ πάλι προβάλλει μπροστὰ στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ μιὰ νέα «ἐξόδος» ἀπὸ κάθε εἶδους κατεστημένο, ποὺ δουλώνει τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀποδυναμώνει καὶ τὸν ἀποχαυνώνει. Πιστεύω πὼς σ' αὐτὸ τὸ τεράστιο καὶ πολύμορφο ἀδιέξοδο τῆς ἐποχῆς μας ἄλλη λύση δὲν ὑπάρχει παρὰ μιὰ δυναμικὴ νέα «ἐξόδος». Ὁ σύγχρονος ἀλλοτριωμένος ἄνθρωπος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγερθεῖ καὶ ν' ἀνανήψει. Ν' ἀποβάλει ὅλα αὐτὰ ποὺ τεχνηέντως τοῦ φόρτωσε ὁ πολιτισμὸς, νὰ ξαναζωστεῖ τὸ ταξιδιωτικὸ ζωνάρι, νὰ ξαναφορέσει τὰ σανδάλια καὶ νὰ πάρει στὰ χέρια του τὸ ἄζυμο ψωμί καὶ τὰ πικρὰ χόρτα. Ναι, ἰδιαίτερα τώρα, σ' αὐτὴ τὴν εὐδαιμονιστικὴ ἐποχὴ, τὴν ἐποχὴ ἀναζήτησης τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ πλούτου, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα Πάσχα χριστιανικῆς καὶ ἀσκητικῆς ἐξόδου.

Ἀκόμη, σὲ μιὰ ἐποχὴ μαζοποίησης τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπικοινωνίας ἀνωνύμων πολιτῶν, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ δύσκολα διακρίνει κανεὶς τὶς ἀρχές, τὶς πεποιθήσεις καὶ τὰ πιστεύω κα-

θενός, σὲ μιὰ ἐποχὴ ἰσοπεδωτικὴ καὶ ἀπρόσωπη, εἶναι ἀνάγκη οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ νὰ ξαναφρεσκάρουν τὸ μετωπιαῖο σημάδι τους, ποὺ κάποτε χαράχθηκε ἐπάνω τους μὲ τὸ αἷμα τοῦ νέου Ἄμνοῦ. Καὶ παράλληλα νὰ ἐγερθοῦν, γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ νέο Πάσχα τῆς «ἀποδημίας» καὶ τῆς «ὁδηπορείας». Πολὺ χαρακτηριστικὰ ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀποτείνεται σ' ὅλους μας: «Μηδεὶς τῶν τὸ Πάσχα τοῦτο ἐσθιόντων βλεπέτω πρὸς Αἴγυπτον, ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Διὰ τοῦτο ἐξωσμένος, διὰ τοῦτο ὑποδεδεμένος ἐσθίεις, ἵνα μάθης ὅτι ἅμα τῷ ἄρξασθαι ἐσθίειν τὸ Πάσχα, ἀποδημεῖν ὀφείλεις καὶ ὀδεύειν» (PG 62, 165).

Η ΟΡΘΟΔΟΣΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ἡ εἰς ᾽Αδου Κάθοδος

Τοῦ Ἰωάννου Μ. Χατζηφώτη

«Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καὶ συνέτριψας μοχλοὺς αἰώνιους, κατόχους πεπεδημένων, Χριστέ...»

Δυστυχῶς, ἐξαιτίας δυτικῶν ἐπιδράσεων, πλεῖστες εἰκόνες ἱστοροῦνται μὲ ἀντιδογματικὸ τρόπο. Πατὶ δὲν εἶναι θέμα τεχνοτροπίας στὶς παραστάσεις τῆς Γεννήσεως ἢ ἀπεικόνιση τοῦ Ἰωσήφ δίπλα στὸν μικρὸ Χριστὸ κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὴν Παναγία, στὴν ἴδια γονατιστὴ στάση, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ τὸν πατέρα τοῦ θεοῦ βρέφους ἢ σ' ἐκεῖνες τῆς Ἁγίας Τριάδος, ποὺ συμβολικὰ μόνο παρίσταται μὲ τοὺς τρεῖς Ἀγγέλους στὴ Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, μὲ τὸν Πατέρα Γέροντα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ ἐκπορεύεται καὶ ἀπὸ τοὺς δύο (δηλ. πλήρης ὁμολογία τοῦ Filioque!). Δὲν εἶναι ὀρθόδοξη ἔκφραση.

Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι μεγάλη πλάνη ὅτι, ἂν ἀντὶ μὲ ἀναγεννησιακὸ τρόπο ζωγραφιστεῖ μὲ βυζαντινὴ τεχνοτροπία ἡ Ἁγία Τριάδα μὲ τὴν παραπάνω θεματολογία, διορθώθηκε ἢ ὑπόθεση. Δυστυχῶς, ἔτσι νομίζουν κάποιοι Ἀγιογράφοι στὶς μέρες μας καὶ στὸ Ἁγιώνυμον Ὅρος τοῦ Ἁθῶνος. Κακόδοξη εἶναι, ἐπίσης, καὶ ἡ ἀπεικόνιση τῆς Ἀναστάσεως ὄχι ὡς εἰς ᾽Αδου Κάθοδος, ἀλλὰ μὲ τὸν Χριστὸ πάνω ἀπὸ τὸν τάφο ν' ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ μὲ «μπαϊράκια». Ὁ Φώτης Κόντογλου θύμωνε πολὺ μὲ τὴν παράσταση αὐτὴ καὶ ἔλεγε πὼς κατάντησαν κοσμικὸ ἄρχοντα τὸν Κύριο τῆς Δόξης. Καὶ δὲν εἶχε διόλου ἄδικο.

Στὸν Λέοντα τὸν Σοφὸ (866-912), τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου ἀνήκει τὸ ἑωθινὸ τῶν Αἰνῶν!

«Μετὰ τὴν εἰς ᾽Αδου Κάθοδον καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, ἀθυμοῦντες, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῷ χωρισμῷ σου, Χριστέ, οἱ μαθηταί, πρὸς ἐργασίαν ἐτρέπησαν...».

Κι ὁ Ἀνατόλιος ὁ Στουδίτης (περὶ τὸ 770) στὴν Ὀκτώηχο περιγράφει χαρακτηριστικὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου:

«...Προσκυνῶ καὶ δοξάζω καὶ ἀνυμνῶ, Χριστέ, τὴν σὴν ἐκ τάφου Ἀνάστασιν, δι' ἧς ἠλευθέρωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν τοῦ ᾽Αδου ἀλύτων δεσμῶν, καὶ ἔδωρήσω τῷ κόσμῳ ὡς Θεός, ζωὴν αἰώνιον καὶ τὸ μέγα ἔλεος... Πορευθέντες σου ἐν πύλαις ᾽Αδου, Κύριε, καὶ ταύτας συντρίψαντος ὁ αἰχμάλωτος οὕτως ἐδόξα:

Τίς ἐστὶν οὗτος, ὅτι οὐ καταδικάζεται ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς; ἀλλὰ καὶ ὡς σκηνὴν κατέλυσε τοῦ θανάτου τὸ δεσμωτήριον; ἐδεξάμην αὐτὸν ὡς θνητόν, καὶ τρέμω ὡς Θεόν.

Παντοδύναμε, Σωτήρ, ἐλέησον ἡμᾶς».

Ἐξαιρετες παραστάσεις τῆς Ἀναστάσεως (εἰς ᾽Αδου Κάθοδος), μὲ ψηφιδωτὴ μάλιστα τέχνη ὑπάρχουν στὴ μονὴ τῆς Χώρας στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ μονὴ Ὁσίου Λουκᾶ στὴ Βοιωτία, στὴ μονὴ Δαφνίου κλπ. Πῶς ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἱστορεῖται, περιγράφει λε-

πτομερῶς ὁ Ἱερομόναχος Διονύσιος ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγραφῶν στήν «Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης» (ἐκδ. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Πετρούπολη 1909, σελ. 110):

«Ὁ Ἄδης ὡς σπῆλαιον σκοτεινὸν ὑποκάτωθεν βουνοῦ καὶ ἄγγελοι λαμπροφροῦντες δένουσι μὲ ἄλυσες τὸν Βεελζεβούλ (τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους) καὶ τοὺς δαίμονας, ἄλλους δέρνοντες, ἄλλους κυνηγοῦντες μὲ κοντάρια καὶ μερικοὶ ἄνθρωποι γυμνοὶ δεμένοι μὲ ἄλυσες καὶ βλέποντες ἄνω καὶ κλειδωνίες πολλές κατα-

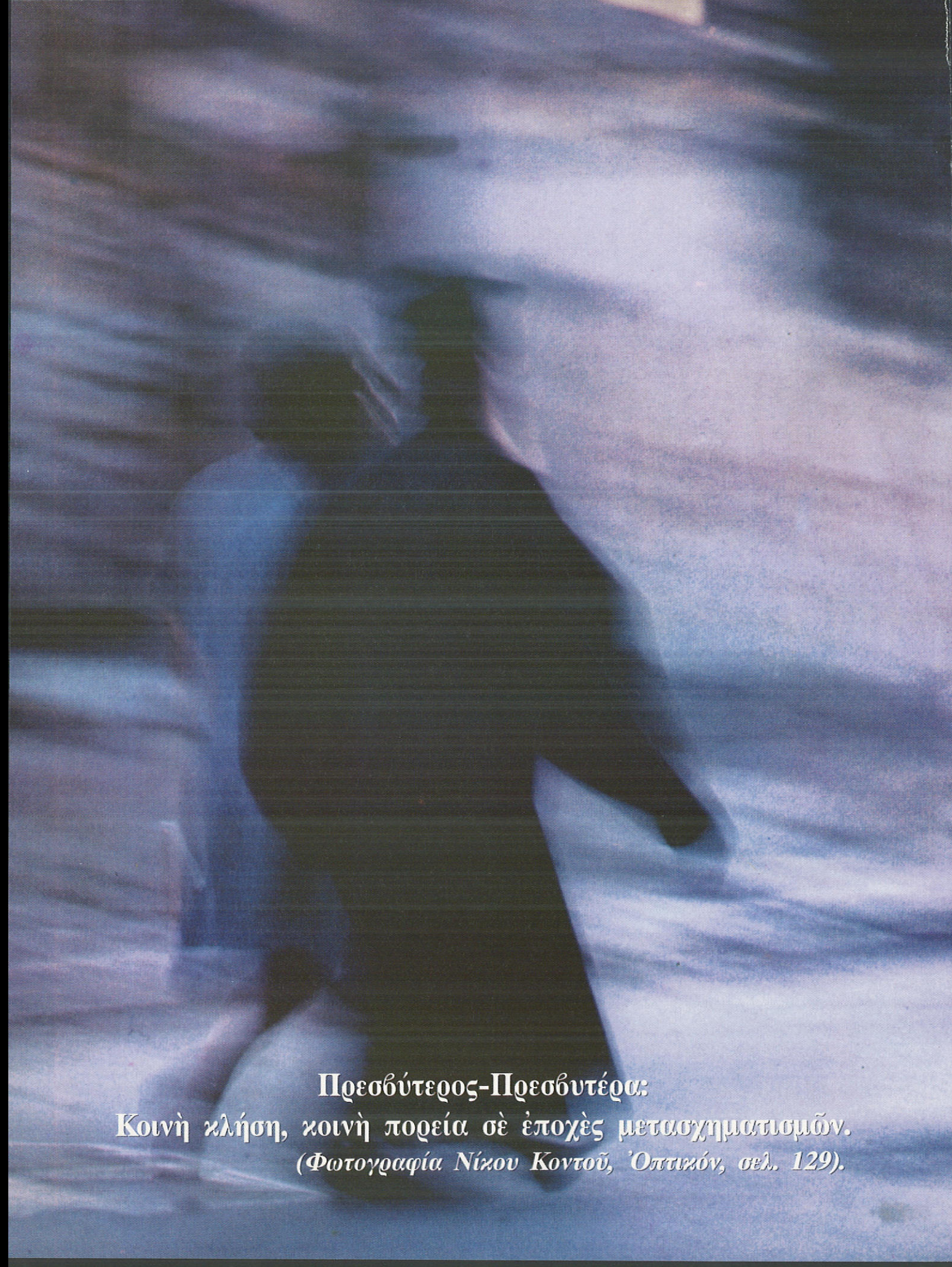
τσακισμένες καὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ξεριζωμένες καὶ ὁ Χριστὸς πατῶν ἐπ' αὐτάς καὶ βαστῶν μὲ τὴν δεξιὰν τὸν Ἀδάμ, μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν Εὐάν καὶ ἐκ δεξιῶν του ὁ Πρόδρομος ἰστάμενος καὶ δεικνύων τὸν Χριστόν καὶ ὁ Δαβὶδ πλησίον αὐτοῦ καὶ ἄλλοι δίκαιοι βασιλεῖς μὲ στέφανα καὶ κορώνας ἀριστερὰ δὲ ὁ Ἰωάνης καὶ Ἡσαΐας καὶ Ἱερεμίας οἱ προφῆται καὶ ὁ δίκαιος Ἄβελ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅλοι μὲ στέφανα, καὶ κύκλω του φῶς ἄπειρον καὶ ἄγγελοι πολλοί».

Στὰ πρόσωπα τῶν Πρωτοπλάστων Ἀδάμ καὶ Εὐας ὁ Κύριος ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν πτώση ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Δυστυχῶς, σὲ πολλοὺς μεταβυζαντινοὺς ναοὺς ἱστοροῦνται πλάι-πλάι ἡ ὀρθόδοξη Ἀνάσταση καὶ ἡ δυτική! Ἀκόμη κι ὁ Διονύσιος ἐκ Φουρνᾶ, ἀφοῦ περιγράψει τὴν «εἰς τὸν Ἄδην κάθοδον τοῦ

Κυρίου», δίδει ὁδηγίες καὶ γιὰ ἄλλη μὲ τὴν ἐπιγραφή «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ»:

«Μνημεῖον ὀλίγον ἀνεωγμένον καὶ δύο ἄγγελοι καθήμενοι εἰς τὶς ἅκρες του λευκοφόροι καὶ ὁ Χριστὸς πατῶν ἐπάνω τοῦ σκεπάσματος τοῦ μνημείου, μὲ τὴν δεξιὰν εὐλογῶν, μὲ τὴν ἀριστερὰν βαστῶν φλόμπουρον μὲ χρυσὸν σταυρόν, καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ στρατιῶται, ἄλλοι φεύγοντες, ἄλλοι κείμενοι καταγῆς ὡσεὶ νεκροί· καὶ μακρόθεν αἱ Μυροφόροι βαστάζουσαι τὰ μύρα».

Τὸ θέμα ὑπάρχει σὲ πολλὰ λάβαρα, εἶναι δὲ προσφιλὲς καὶ ἔχει γνωρίσει εὐρεία διάδοση στοὺς ἐκπροσώπους τῆς κρητοβενετικῆς σχολῆς. Στὴν ψηφιδωτὴ ὅμως παράσταση, τὴ μεγαλειώδη, τῆς μονῆς τῆς Χώρας, μὲ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον, ὑπάρχει ἡ περιγραφή: Ἡ Ἀνάστασις. Κι αὐτὴ εἶναι ἡ ὀρθόδοξη παράσταση.

Πρεσβύτερος-Πρεσβυτέρα:

Κοινή κλήση, κοινή πορεία σὲ ἐποχὲς μετασχηματισμῶν.

(Φωτογραφία Νίκου Κοντοῦ, Ὀπτικόν, σελ. 129).

ποιμαντικά συγμώματα

Εβδομάδα ιερατικών κλήσεων

Του Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ἡ χρησιμότητα ἐνὸς θεσμοῦ

Η περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, περίοδος προετοιμασίας τῶν κατηχομένων γιὰ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ περίοδος πάσης προετοιμασίας γιὰ τὸ Πάσχα, εἶναι ἓνα κάλεσμα πρὸς ὅλους γιὰ ἐμβάθυνση στὸ μέγα μυστήριό τῆς πίστεως καὶ στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ὁ καθένας μας μπορεῖ νὰ τὴν προσοικειωθεῖ καὶ νὰ συμπεριληφθεῖ στὸ ἐκλεκτὸ σῶμα τῶν οἰκείων τῆς πίστεως.

Ὅλοι γνωρίζουμε τὴν ἀναφαίρετη συμβολὴ σ' αὐτὴ τὴν οἰκείωση τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, οἱ ὁποῖοι διαπορθμεύουν τὴ Χάρι Του καὶ μᾶς καθιστοῦν ἀξιόους τῆς κλήσεως μὲ τὴν ὁποία ἐκλήθημεν νὰ γίνουμε μέλη τῆς Ἐκκλησίας Του. Ὁρθότατα, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τοὺς λειτουργοὺς τῆς καὶ φροντίζει γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν μελλόντων νὰ ἱερωθοῦν λαϊκῶν στὴ διάρκεια τῆς «*Εβδομάδας Ἱερατικῶν Κλήσεων*» ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (ἐφέτος 2 μὲ 8 Ἀπριλίου).

Πρὶν ἀπὸ τριάντα καὶ παραπάνω χρόνια εἶχε ληφθεῖ πρόνοια γιὰ τὸ θέμα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων. Τὸ 1982 μάλιστα μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱ. Συνόδου (8 Δεκεμβρίου) καθιερώθηκε ἡ συγκεκριμένη αὐτὴ ἐβδομάδα (ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 2341). Τὸ περιοδικὸ μας ἐτοίμασε τότε εἰδικὸ ἀφιέρωμα γι' αὐτὴν στὸ τεῦχος τῆς 1ης Ἀπριλίου 1983. Ἀπὸ τότε, σχεδὸν κάθε χρόνο, μὲ εἰδικὰ ἄρθρα ἐπισημαινόταν ἡ σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς φροντίδας τῆς Ἐκκλησίας μας «*γιὰ τὴν ἐπιτυχέστερη καὶ ἀποδοτικότερη ἐκπλήρωση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἐντὸς τῆς συγχρόνου κοινωνίας*».

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ μεμονωμένοι Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες,

ἔχουν λάβει πρωτοβουλίες γιὰ τὴν καλύτερη ὁργάνωση αὐτῆς τῆς Ἐβδομάδος. Ἡ Ἱ. Σύνοδος μάλιστα ἔχει ἀναθέσει στὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου ἐμπειροστατωμένη εἰσήγηση γιὰ τὸ θέμα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων γενικῶς, ζήτημα ποὺ ἀπασχολεῖ ὅλους μας γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἀξίων οἰκονόμων τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι θὰ διακοινήσουν στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ὅλοι ξέρουμε ὅτι «*ὁ μὲν θερισμὸς εἶναι πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι*». Χρειάζεται, λοιπόν, νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ γιὰ νὰ στείλει ἐργάτες γιὰ νὰ θερίσουν (Ματθ. θ', 37-38).

Κατὰ τὴν Ἐβδομάδα αὐτὴ πρέπει αὐτὸ τὸ αἶτημα νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο θερμοτάτης προσευχῆς ἐκ μέρους ὅλων μας, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ μιλήσει στὶς καρδιές νέων ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερων γιὰ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν κλήση στὸ μεγάλο ἀξίωμα καὶ νὰ φωτίσει ὅλους μας νὰ διααισθανθοῦμε αὐτὴ τὴν κλήση καὶ νὰ τοὺς προσεγγίσουμε μὲ ἀγάπη. Νὰ ἐνθαρρύνουμε τὰ νέα παιδιά καὶ τοὺς σὲ πιὸ ὠριμὴ ἡλικία ὑποψηφίους. Νὰ διαφωτίσουμε ὅλους καὶ πιὸ ἰδιαίτερα οἱ ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ τοὺς πατέρες καὶ οἱ ἐπίσκοποι γιὰ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ ποὺ θὰ τοὺς ἀνατεθεῖ καὶ ποὺ ὀφείλουν νὰ τὴν ἐπιτελέσουν μὲ φόβο Θεοῦ ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἀγάπη γιὰ Ἐκείνον, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμον

Ἡ πείρα τῶν παλαιότερων

Πολύτιμη βοήθεια γιὰ ὅσους προετοιμάζονται γιὰ τὴν ἱερωσύνη ἀλλὰ καὶ ὅσες σκοπεύουν νὰ σταθοῦν δίπλα σ' αὐτοὺς τοὺς «*Ἀκρίτες*» τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ἐννοῶ τὶς πρεσβυτέρους τοῦ καιροῦ μας, εἶναι ἡ πείρα ἐκείνων ποὺ

προηγήθηκαν σ' αὐτὸν τὸν ἔντιμο καὶ δύσκολο δρόμο. Οἱ χαρὲς ἀλλὰ καὶ οἱ δυσκολίες αὐτῶν τῶν «σκαπανέων» καὶ «προδρομῶν» εἶναι πολύτιμο ἐφόδιο γιὰ τοὺς καινούργιους.

Σκέφθηκα, λοιπόν, ἐδῶ καὶ καιρὸ ν' ἀπειθυνθῶ σὲ φιλικό μου ἱερατικό ζευγος –πῶς ἀλλιῶς νὰ τὸ ὀνομάσω;– καὶ νὰ φιλοξενήσω στὰ «Ποιμαντικά Στιγμιότυπα» ἓνα εἶδος ἐξομολογητικῆς ἀναδρομῆς τους γιὰ δεκαπέντε χρόνια κοινῆς πορείας στὸ Θυσιαστήριο καὶ στὴν Ἐνορία, ἡ ὁποία καὶ θὰ δημοσιευόταν στὸ τεῦχος τοῦ Ἀπριλίου. Στὴν ἀρχὴ ἦταν διστακτικοὶ στὴν πρότασή μου. Ἀμφέβαλλαν γιὰ τὴ χρησιμότητα ἑνὸς τέτοιου ἐγχειρήματος. Ἄλλωστε, πολλὰ γράφονται τελευταῖα γιὰ τὴν προετοιμασία καὶ τὴν ποιότητα τῶν νέων ἱερέων. Τοὺς εἶπα ὅτι ὁ προσωπικὸς τρόπος ἐπιλογῆς καὶ διώσεως μιᾶς τέτοιας ἀποστολῆς μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ πολὺ βοηθητικὸς γι' αὐτοὺς ποὺ θὰ διαβάσουν τὶς δικές τους σκέψεις.

Μπόρεσαν φαίνεται νὰ πεισθοῦν κι ἔτσι μοῦ ἐμπιστεύθηκαν τὰ κείμενά τους πρὸς δημοσίευση. Καὶ οἱ δύο ξεκινᾶνε ἀπὸ τὶς δικές τους τοποθετήσεις, ἀλλὰ πρόθυμοι νὰ μᾶς τὶς ἀποθέσουν καὶ νὰ συνεχίσουν «ᾧμο τὸν ᾧμο, οἱ δυὸ μαζὶ ν' ἀντέχουνε τὸ βᾶρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα». Τοὺς εὐχόμαστε γιὰ πολλὰ χρόνια νὰ προσφέρουν στὸν ἀγρὸ τοῦ θερισμοῦ τὴν πολύτιμη ἐργασία τους καὶ νὰ ἀναπαύουν ὅσους καὶ ὅσες τοὺς πλησιάζουν καὶ νὰ ἐμπνέουν καὶ ἄλλους ν' ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο τους.

Μία σκέψη καὶ μία πρόταση

Μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅμως, αὐτὴ θὰ ἤθελα ταπεινὰ νὰ ἐμπιστευθῶ στὴν ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας μας, στοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ μας ἀλλὰ καὶ στὸ πλήρωμα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μία ἐπίμονη σκέψη ποὺ μὲ διακατέχει ἀπὸ καιρὸ. Νὰ μποροῦσε νὰ στηθεῖ κάπου στὴν Ἑλλάδα, κάπου στὴν Ἀθήνα ἓνα μνημεῖο ἀφιερωμένο:

Στὸν ἄγνωστο ἐφημέριο καὶ τὴν πρεσβυτέρα του.

Στὴν Ἑλλάδα ἄλλωστε τὸ συνηθίζουμε. Δὲν θὰ ξενίξει σὰν κάτι τὸ ἀσυνήθιστο. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶχε ἐκπλαγεῖ γιὰ τὸν βωμὸ τὸν ἀφιερωμένο ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Οἱ νεοέλληνες ἔστησαν «μνημεῖο τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου».

Τελευταῖα, μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐγκαινιάσθηκε μνημεῖο γιὰ τὸν «ἄγνωστο δάσκαλο». Ποιὸς ἢ τί θὰ ἦταν ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐμπόδιζε μιὰ τέτοια κίνηση; Ἡ συντριπτικὴ ἄλλωστε πλειοψηφία τοῦ κλήρου μας εἶναι ἑγγαμοὶ κληρικοὶ καὶ δίπλα τους στέκουν καὶ παραστέκουν ἀπλὲς καὶ τίμιες πρεσβυτέρες, ποὺ μοιράζονται τὴν ἱερωσύνη μαζὶ τους. Θὰ μπορούσε, λοιπόν, νὰ γίνεῖ κάλλιστα ἀποδεκτὴ ἡ πρόταση καὶ μὲ τὴν ὑλοποίησή της νὰ ἐκφράσει τὴ μεγάλη μας ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη γι' αὐτοὺς ποὺ μεγαλόψυχα προσφέρουν τὸν ἑαυτό τους, ἀπὸ κοινοῦ στὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Μία εξομολογητική αναδρομή Δεκαπέντε χρόνια μετά...

Ένας Πρεσβύτερος εξομολογείται...

Όταν λαχταρᾷ κάτι, δὲν σταματᾷς νὰ τὸ λαχταρᾷς μέχρι νὰ τὸ ἀποκτήσεις. Κι' ἂν δὲν σοῦ ἔλθει, ἐσὺ συνεχίζεις νὰ τὸ λαχταρᾷς, μέχρι νὰ πάρεις ἀπάντηση φανερή, ἔστω καὶ ἀρνητική. Ὅταν ἔρχεται ἀπὸ Ἐκεῖνον εἶναι «ἀπάντηση», ἔστω κι ἂν ἐμένα δὲν μοῦ ἀρέσει.

Λὲς γιὰ παράδειγμα: «ἐπιθυμῶ καὶ θέλω νὰ γίνω ἱερέας καὶ μάλιστα ἱερομόναχος». Καὶ αὐτὸ τὸ λὲς συνειδητὰ στὰ 18 σου χρόνια πού εἶσαι ἕνας ταλαίπωρος βιοπαλαιστής καὶ δὲν πραγματοποιεῖται γιὰ 30 ὀλόκληρα χρόνια. Καὶ πραγματοποιεῖται στὰ 48 σου χρόνια πού εἶσαι ἔγγαμος καὶ τακτοποιημένος ἐπαγγελματικὰ σὲ θέση καλή. Γίνεσαι ἱερέας καὶ μάλιστα ἔγγαμος. Δόξα τῷ Θεῷ.

Ἡ λὲς παντρεύτηκα καὶ λαχταρῶ νὰ κάνουμε παιδιά. Τελικὰ μένεις γιὰ 20 χρόνια χωρὶς παιδί. Καὶ μόλις χειροτονεῖσαι μετὰ ἀπὸ ἕνα μῆνα ἀρχίζεις νὰ ἀποκτᾷς πολλὰ παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, μικρὰ καὶ μεγάλα. Τὰ παιδιά εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ κι ὅποτε θέλει στὰ δίνει. Δόξα τῷ Θεῷ.

Ἡ λὲς ὄνειρεύομαι ἀπὸ μικρὸ παιδί νὰ μορφωθῶ καὶ νὰ σπουδάσω θεολογία καί, ἐπειδὴ δὲν εἶχες οικονομικὲς καὶ οικογενειακὲς δυνατότητες, ξεκινᾷς νὰ πᾶς στὴ πρώτη Γυμνασίου, στὸ Νυχτερινὸ καὶ τὴ μέρα νὰ ἐργάζεσαι καὶ νὰ συντηρεῖς τὴν πατρικὴ σου οἰκογένεια, μιὰ καὶ ἔμεινες ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα στὰ 16 σου. Καὶ ἀντὶ γιὰ θεολογία καὶ ἱερωσύνη σπουδάζεις πολιτικὲς ἐπιστῆμες καὶ πιάνεις μιὰ θέση

σὲ δημόσιο ὄργανισμὸ. Γίνεσαι ἱερέας καὶ γιὰ 7 ὀλόκληρα χρόνια ἔχεις ὡς ἐνορία σου τὸ κῶρο τῆς ἐργασίας (ὅπως σοῦ εἶχε πεῖ ὁ μακαριστὸς Πορφύριος). Καὶ γράφεσαι στὸ Ποιμαντικὸ στὰ 50 σου περίπου (διάρκεια λαχτάρας ἀπὸ 18 μέχρι τὰ 50 καὶ συνεχίζει) καὶ δὲν προχωρεῖς ὅπως θέλεις ἐσὺ, ἀλλὰ Αὐτὸς σὲ σπουδάζει θεολογία μέσα στὴν ποιμαντικὴ σου διακονία. Δόξα τῷ Θεῷ.

Φαίνεται ξεκάθαρα μέσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία χτυπητὰ παραδείγματα, πὼς ἐργάζεται ὁ Θεὸς γιὰ τὸν καθένα μας. Ἐμεῖς τὰ θεωροῦμε ἀρνητικὰ στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος, ὅταν τὰ βλέπουμε, εἶναι θετικά. Ζητῶ νὰ μὲ συγχωρέσει πού δὲν τὸν κατάλαβα ἐνωρὶς καὶ Τὸν εὐχαριστῶ πού μ' ἀξίωσε ν' ἀρχίσω νὰ Τὸν καταλαβαίνω.

Ὁ Θεὸς μίλησε ξεκάθαρα καί, κατὰ τὸν χειροτονήσαντά με Ἐπίσκοπο, ὁ Θεὸς μίλησε μὲ τὴν σύζυγό μου, πού ἄκουσε καὶ αὐτὴ τὴν φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἔχεις τὴν συμπάρσταση τοῦ πιὸ κοντινοῦ προσώπου σου, τοῦ πιὸ ἀγαπημένου σου κάνεις σὺν Θεῷ θαύματα. Ἐργάζεσαι στὸν ἀμπελώνα Του, σὰν στὸ σπῖτι σου, ἀπλά, εἰλικρινὰ καὶ μὲ διάθεση.

Τὸ **πρῶτο** καὶ κύριο **στοιχεῖο** πού ἐπικράτησε στὴ ζωὴ μας αὐτὰ τὰ 15 χρόνια τῆς ἱερωσύνης «μας» εἶναι ὅτι τὴν ζοῦμε μαζὶ μὲ τὴν πρεσβυτέρα ὁ καθένας ἀπὸ τὸ πόστο του, μὲ τὶς δυνατότητές του καὶ τὶς θέσεις του, σὰν δύο ἀγαπημένοι συνεφημέριοι. Προσπαθήσαμε νὰ ἀξιοποιήσουμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὶς

λειτουργικές εκδηλώσεις του Ναού στον οποίο υπηρετούμε και να βιώνουμε πρώτοι έμεϊς αυτά που στις συνάξεις των πιστών υποστηρίζαμε.

Η βιωματική αυτή θέση έφερε το **δεύτερο** στοιχείο που είναι η αγάπη για τον κόσμο που μās στέλνει ο Θεός να διακονήσουμε. Το ν' αγαπās θυσιαστικά έχει πολλές δυσκολίες, γιατί πρέπει ν' αγαπās, όπως Έκεινος μās δίδαξε. Χρειάζεται σκύψιμο για να πλύνεις τα πόδια του άλλου. Το «*άνοιγμα*» που κάνεις θέλει προσοχή και να μην πληγώσεις ούτε και να πληγωθείς και έκτεθείς. Σημαντικό ρόλο έδω διαδραμάτισε η πρεσβυτέρα, που ως γυναίκα «*βλέπει*» καλύτερα. Αυτό το αγαπητικό *άνοιγμα* προς όλους μπορεί να κουράζει την ιερατική οικογένεια, αλλά μπορεί και σώζει ψυχές και ένώνει τους πιστούς.

Έτσι φτάνεις στο **τρίτο** στοιχείο. Μπορείς έτσι να μιλās πάνω στο Ευαγγέλιο ή τον Απόστολο απλά, καθαρά, ειλικρινά, έξομολογητικά, χωρίς να θίγεις αλλά ούτε και να εκτίθεις και να οικοδομείς και να οικοδομείσαι. Και φτάνει στις ψυχές μας ο λόγος Του, σαν ζωντανή τροφή χωρίς πολυλογίες και στολίσματα και μπορεί να σε κρατήσει στη ζωή Του μέχρι την άλλη

σύναξη. Έτσι μέσα στις λειτουργικές μας συνάξεις εύρισκε ο ένας τον άλλον, αφού κοινωνούσαμε από το ίδιο Ποτήριο, τον ίδιο Θεό και Πατέρα.

Το **τέταρτο** στοιχείο στην ποιμαντική δραστηριότητα αυτά τα 15 χρόνια ήταν η πρακτική έκφραση των τριών προηγούμενων στοιχείων. Ο «καφές», μετά τις λειτουργικές συνάξεις, και τα «κεράσματα» στις διάφορες άλλες ποιμαντικές εκδηλώσεις έδιναν την ευκαιρία για «*επαφή*». Εκεί μιλās για το κήρυγμα, για τα προβλήματα, γνωρίζεις, ανταλλάσσεις θέσεις και απόψεις, είσαι με τα παιδιά σου μαζί, αυτά στο καθημερινό και συ το συζητās με τον παπά, την παππαδιά, το φίλο και αδελφό, κανονίζεις συναντήσεις για έξομολόγηση, για επίσκεψη και σχέση εν Χριστώ.

Αν ξεκινούσε σήμερα η ιερωσύνη μας, θάθελα ν' αρχίσει το ίδιο, όπως άρχισε πριν από 15 χρόνια. Θα προτιμούσα να έδειχνα μόνο περισσότερο αγάπη, γιατί πάντα υπάρχει περιθώριο να δείχνουμε περισσότερη αγάπη. Η λατάρια των παιδικών μου χρόνων βρήκε την πραγματώσή της μέσα απ' αυτές τις συνθήκες που ανέλυσα παραπάνω. Δόξα τῷ Θεῷ.

μιὰ Πρεσβυτέρα έξομολογεῖται...

Όταν σε σκεπάζει η θεία χάρις και παίρνεις χωρίς καλὰ-καλὰ να το καταλάβεις τη μεγάλη απόφαση να γίνεις πρεσβυτέρα, νοιώθεις μιὰ χαρὰ ανείπωτη.

Αλλά κι ὅλοι, από τον Δεσπότη μέχρι τον τελευταίο φίλο, αυτό σου λένε. "Ότι από έδω και πέρα η ζωή σου θα είναι ὅλο χαρὰ· αλλά δεν σου εξηγούν το είδος της χαρὰς· και συ άμύητη πέφτεις σε μιὰ παγίδα καλοσημμένη από ὅλους (πιστεύω ὅχι κατοποραίρετα) και μόλις τελειώσει η υπέροχη ακολουθία της χειροτονίας και αρχίσει η άλλη ήμερα, ζητās

σανίδα σωτηρίας και δεν υπάρχει γύρω σου κανείς να σου τη δώσει, ούτε καν ὁ ιερέας σύζυγός σου.

Έκεινος, δοσμένος στο έργο του, γεμάτος πάντα από τη Θεία Λειτουργία, τους κύκλους, τα καθηγητικά, το κήρυγμα που βγαίνει με πολύ διάβασμα των Γραφών και των Πατέρων. Οί άλλοι, αδιάφοροι, γιατί πιστεύουν ότι τώρα πια δεν τους έχεις ανάγκη.

Ο σταυρός βαρύνει και πρέπει να τον σηκώνεις μόνος (γιατί κανείς δεν σου είπε ότι μόνον Έκεινον θα έχεις βοηθό από έδω και πέρα). Μά θέλεις και άνθρωπο, θέλεις Κυρηναίο, έ-

χεις και σὺ ἀνάγκες, θέλεις νὰ μιλήσεις, θέλεις νὰ βγείς, νὰ πάρεις ἀνάσα, νὰ ξεποστᾶσαι, νὰ πάρεις πνευματικὰ ἐφόδια, νὰ γεμίσεις τίς «μπαταρίες» τῆς ψυχῆς σου. Ἄν δὲν ἔχεις τί θὰ δώσεις; κι ὅλοι περιμένουν νὰ πάρουν ἀπὸ σένα.

Κυριναῖος, λοιπόν, θὰ πρέπει νὰ γίνεται ὁ κάθε ἐπίσκοπος κι ὁ κάθε πνευματικός, ἂν θέλουν νὰ ἔχουν σωστοὺς ἱερεῖς καὶ πρεσβυτέρους. Κάθε στιγμή νὰ βρίσκονται κοντὰ στὸ ἱερατικὸ ζευγάρι μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ πνευματικὴ νοθεσία.

Ἡ κοπέλα, πρὶν ἀποφασίσει νὰ γίνει πρεσβυτέρα, πρέπει νὰ περάσει σεμινάριο. Νὰ τῆς μιλήσουν μὲ εὐκρίνεια γιὰ τίς δυσκολίες πού ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει. Νὰ μὴν τὴ στείλουν «ξυπόλυτη στ' ἀγκάθια».

Νὰ τῆς μιλήσουν ἄνθρωποι πού γνωρίζουν, ὅπως ὁ Δεσπότης, ὁ πνευματικός της, μεγαλύτερες πρεσβυτέρες, ψυχολόγοι, θεολόγοι. Κι ὄχι μὲ ὠραιοποιημένα λόγια ἀλλὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ τότε μόνη της νὰ ἀποφασίσει, ἂν μπορεῖ νὰ περάσει τὴν ζωὴ της μὲ σύζυγο ἱερέα.

Πιστεύω ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ παράπονο κάθε πρεσβυτέρας, ὅτι κανεὶς δὲν τῆς μίλησε γιὰ τίς δυσκολίες πού ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει καὶ πῶς θὰ τίς ξεπεράσει. Κι ὅπως λένε, ἂν ἡ πρεσβυτέρα εἶναι ἢ βενζίνη στὸ ὄχημα πού εἶναι ὁ ἱερέας, πῶς θὰ κνηθεῖ αὐτὸ ὅταν ἡ βενζίνη εἶναι κακῆς ποιότητος. Ἔτσι, δίπλα σὲ μιὰ ἀποτυχημένη πρεσβυτέρα ἴσως ἔχουμε κι ἓναν ἀποτυχημένο ἱερέα. Μὴ γένοιτο.

Μετὰ ἀπὸ 15 χρόνια προσωπικῆς μου ἐμπειρίας, αὐτὰ πού θὰ συμβούλευα σὲ κάθε ὑποψήφια πρεσβυτέρα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

- Νὰ ἀγαπᾶ πολὺ τὸν Θεὸ καὶ τὸν σύζυγό της καὶ ν' ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτὴ της.

- Νὰ πιστεύει ὅτι ὁ ἱερέας πρέπει σὲ πρώτη θέση νὰ ἔχει τὸ ἔργο του, τὴν ἐνορία του, τὸν κόσμο ὅλο.

- Νὰ γνωρίζει ὅτι ἡ θέση της εἶναι πάντα κοντὰ του, μὰ κι ἓνα βῆμα πίσω του.

- Νὰ ἔχει σεβασμὸ στὴν ἱερωσύνη του, ξεπερνώντας τὰ ἀνθρώπινα λάθη του, νοθετώντας τὸν μὲ ταπείνωση καὶ προφυλάσσοντάς τὸν ἀπὸ τυχὸν σκάνδαλα.

- Νὰ ξέρει ὅτι καὶ αὐτὴ φέρει μέρος ἱερωσύνης καὶ ἔχει πολλὲς δεσμεύσεις καὶ ὑποχρεώσεις ὅπως ἐκεῖνος.

- Ὅλα νὰ τὰ κάνει μὲ γνώμονα τὴν ἱερωσύνη του, πῶς νὰ ντυθεῖ (κόσμια, χωρὶς ἀκρότητες καὶ ὑπερβολές): πῶς νὰ μιλήσει (μὲ εὐγένεια, χαρούμενα καὶ ὄχι μὲ πολλὰ λόγια καὶ ἀνόητα): πῶς πρέπει νὰ φερθεῖ (μὲ εὐπρέπεια καὶ ἐγκρίγηση, μὲ πολλὴ ἀγάπη).

- Νὰ ἀποδεχθεῖ ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ της θὰ εἶναι διακονία στὸν συνάνθρωπο πού θὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἱερέα σύζυγό της μέχρι τὸν τελευταῖο ἐνοριτῆ.

- Νὰ γίνει παρηγοριὰ καὶ ἀνάπαυση γιὰ τὸν ἱερέα σύζυγό της, τὸ ἀπάνεμο λιμάνι του.

- Νὰ μὴν δυσκολεύει τὸ ἔργο του μὲ παράπονα καὶ ζήλειες. Ἄν ὑπάρχουν παιδιὰ νὰ τοὺς μιᾶ πολὺ γιὰ τὸν ἱερέα πατέρα τους καὶ νὰ γίνεται ὁ ἐνωτικὸς κρῖκος πού θὰ τὰ κάνει νὰ μὴν αἰσθάνονται παραμελημένα, ζηλεύοντας ἴσως τὰ ἐνοριτόπουλα πού τὸν ἔχουν περισσότερες ὥρες κοντὰ τους.

- Νὰ γνωρίζει γιὰ τὴν τεκνογονία καὶ τὴν ἐγκράτεια.

- Νὰ εἶναι κοινωνικὴ μὰ ὄχι κοσμικὴ.

- Νὰ ἐκκλησιάζεται τακτικότερα καὶ μάλιστα στὴν ἐνορία τοῦ συζύγου της.

- Νὰ ἔχει πνευματικὸ, συχνὴ ἐξομολόγηση καὶ Θεία Κοινωνία.

Σοῦ φαίνονται δύσκολα; Μεγάλος ὁ τίτλος τῆς πρεσβυτέρας, πρέπει νὰ τὸν τιμήσουμε. Γιὰ νὰ πετύχει, λοιπόν, ἡ ἀποστολὴ μας θέλει πολλὴ δουλειά, πολλὴ πνευματικὴ ζωὴ, πολλὴ προσευχή, πολὺ Χριστό.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔμαθα μόνη, χρόνο μὲ χρόνο, μῆνα μὲ μῆνα, μέρα μὲ τὴν μέρα, ὥρα μὲ τὴν ὥρα μὲ πόνο, μὲ δάκρυ, μὲ προσευχή, μὲ τὸ Θεὸ κοντὰ μου. Εὐλογημένο τὸ ὄνομά Του.

Απαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές καί ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Κατὰ τὴν ψαλμοδία τῶν τροπαρίων «*Ἡσαΐα χορευε...*» κλπ., στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου καὶ τοὺς τρεῖς κύκλους ποὺ γίνονται κατ' αὐτήν, ὁ ἱερεὺς ποὺ προηγεῖται, κρατεῖ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι τὸ Εὐαγγέλιο καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ τοὺς νεονύμφους ἢ μόνο τοὺς νεονύμφους; (Ἐρώτηση π. Τ.Τ.).

Κατὰ τὴν σημερινὴ πράξη, ποὺ εἶναι ἡ κοινῶς, ὅπως φαίνεται, κρατοῦσα, ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸν ἱερὸ χορὸ τοῦ γάμου κρατεῖ μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ Εὐαγγέλιο καὶ μὲ τὸ ἄλλο τοὺς νεονύμφους. Ἔτσι ὁ Χριστός, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, τρόπον τινὰ προηγεῖται τῆς ἱερῆς αὐτῆς «χορείας», ὅπως τὴν ὀνομάζουν οἱ πηγές, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ πανηγυρικὲς καί, μαζὶ μὲ τὴν στέψη, τὴν λαοφιλέστερη ἐκδήλωση στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου. «*Χορεύω τὸν Ἡσαΐα*» στὴν γλώσσα τοῦ λαοῦ εἶναι, ὡς γνωστό, συνώνυμο μὲ τὸ «*τελῶ γάμο*» - παντρεύομαι.

Εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι οὔτε οἱ τυπικὲς διατάξεις τῶν ἐντύπων καὶ ἐν χρήσει Εὐχολογίων, οὔτε καὶ τὰ χειρόγραφα ρητῶς ἀναφέρουν, ἂν ὁ ἱερεὺς κρατεῖ ἢ ὄχι τὸ Εὐαγγέλιο κατὰ τὸν ἱερὸ χορὸ. Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ περισσότερα χειρόγραφα στερεοτύπως σχεδὸν ἐπαναλαμβάνουν ὅτι ὁ ἱερεὺς «*εἰσοδεύει αὐτοὺς (τοὺς νεονύμφους) τρεῖς (ἢ τρίτον) ψάλλων*» ἢ «*γυρίζει αὐτοὺς γ'*», ἐνῶ ἱερεὺς καὶ λαὸς ψάλλουν τὸ «*Ἅγιοι μάρτυρες...*» ἢ τὸ «*Ἡσαΐα χορευε...*» ἢ τὸ «*Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός...*» ἢ καὶ δύο ἢ καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω τροπάρια, κατὰ τὶς κατὰ τόπους παραλλαγές. Δὲν λέγεται ἂν ὁ ἱερεὺς κρατεῖ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀντιθέτως μάλιστα

μερικὰ χειρόγραφα φαίνεται ὅτι ἐμμέσως τὸ ἀποκλείουν. Ἔτσι κατὰ τὸν κώδικα Ἀθηνῶν 829 κρατεῖ ὁ ἱερεὺς μὲ τὰ δύο του, ὅπως ἀφήνεται νὰ ἐννοηθεῖ, χέρια τοὺς νεονύμφους «*ἐκ τῶν χειρῶν, ὡς εἰσὶ πεπλεγμένοι καὶ γυρίζει αὐτούς*». Κατ' ἄλλα χειρόγραφα ὁ ἱερεὺς κρατεῖ μὲ τὸ ἀριστερὸ, προφανῶς, χέρι τοὺς νεονύμφους καὶ μὲ τὸ δεξιὸ «*θυμιατὸν μετὰ θυμιάματος*» (Ἀθηνῶν 849, Μ. Λαύρας 105, Παν. Τάφου 615). Τὸ τελευταῖο αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ ὅτι ὀφείλεται σὲ ἐπίδραση τῆς παραλλήλου πράξεως κατὰ τὸν ἱερὸ χορὸ στὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, κατὰ τὸ ὅποιο ὁ ἱερεὺς θυμιά γύρω ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα. Ἴσως, ὅμως, εἶναι καὶ ἐπίδραση τῆς πράξεως τῶν λιτανειῶν, γιὰτὶ ὅπωςδήποτε καὶ στὴν περίπτωσιν τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ γάμου εἶναι ἐμφανὴς ὁ λιτανευτικὸς χαρακτήρας τῶν κυκλικῶν αὐτῶν κινήσεων. Ἀπὸ ἐπίδραση τῆς πράξεως τῆς λιτανείας μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἱερεὺς κρατεῖ τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ σ' αὐτές, ὡς γνωστόν, εἰς τύπον Χριστοῦ φέρεται τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὅρος «*εἰσοδεύειν*», ποὺ εἶδαμε ἀνωτέρω νὰ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὶς τυπικὲς διατάξεις πρὸς δήλωση τοῦ ἱεροῦ χοροῦ («*εἰσοδεύουσιν οἱ νεόνυμφοι*», «*εἰσοδεύει αὐτοὺς τρίτον*»), μπορεῖ ἴσως νὰ εἶναι διαφωτιστικὸς γιὰ τὶς ἐπιδράσεις τῆς εἰσόδου τοῦ ἐσπερινοῦ ἢ τῆς λειτουργίας στὸν ἱερὸ χορὸ. Ἡ εἴσοδος γίνεται ἢ «*μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου*» ἢ «*μετὰ θυμιατοῦ*».

Μὲ πολλὴ αὐστηρότητα ὁ ἀείμνηστος πρωτοπρεσβύτερος **Εὐάγγελος Μαντζουνέας** κα-

ταφέρεται κατὰ τῶν ἱερέων, πού κατὰ τὸν ἱερὸ χορὸ τοῦ γάμου κρατοῦν τὸ Εὐαγγέλιο. Τοῦτο θεωρεῖ ὡς «σφάλμα τεραστίων διαστάσεων». Γράφει ἐπὶ λέξει: «Μετὰ τὸ κοινὸν ποτήριον ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τοὺς νεονύμφους καί... περιφέρεται κύκλω τοῦ τραπεζίου, ψάλλον τὸ “Ἡσαΐα χόρευε”. Κακῶς ὠρισμένοι ἱερεῖς κρατοῦν ἀνὰ χειρας τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, διότι πέριξ τίνος περιφέρονται; πέριξ ἐνὸς κοινουῦ τραπεζίου. Τοῦτο δὲ εἶναι σφάλμα τεραστίων διαστάσεων. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ παραμένει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ τραπεζίου» («Τελετουργική», Ἀθῆναι 1990, σελ. 291). Διέφυγε ὅμως τῆς προσοχῆς του ὅτι ὁ ἱερὸς χορὸς δὲν μαρτυρεῖται ὅτι γίνεται γύρω ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ἢ ἔστω γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι ἢ τὸ δισκέλι, ἐπάνω στὸ ὁποῖο εὕρισκετο τὸ Εὐαγγέλιο. Ὅσα χειρόγραφα προβλέπουν γιὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου τὸν ἱερὸ χορὸ κάνουν λόγο γιὰ εἴσοδο «ὡς ἐν σχήματι κύκλου» ἢ γιὰ «γύρους γ'» πού γίνονταν «ἐνδον τοῦ ναοῦ», «γύρωθεν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἴσταντο», δηλαδή πρὸ τῆς ὠραίας πύλης στὸν σολέα ἢ σαφέστερα «ἐμπροσθεν καὶ ὀπισθεν τῶν ἁγίων εἰκόνων», δηλαδή τῶν προσκυνηταριῶν πού ἦσαν τότε, ὅπως σήμερα στὰ μοναστήρια, στὸν σολέα πολὺ κοντὰ στὸ τέμπλο (Μ. Λαύρας Θ, 88). Ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου ἦταν ἀκόμη συνδεδεμένη μὲ τὴν θεία λειτουργία ἢ τὴν κοινωνία ἀπὸ προηγουμένα καὶ οἱ μελλόνυμφοι στέκονταν στὸν σολέα μπροστὰ στὴν ὠραία πύλη, τὸ Εὐαγγέλιο δέ, οἱ στέφανοι καὶ τὰ ἅγια ἢ τὸ κοινὸν ποτήριον ἦσαν τοποθετημένα στὴν ἁγία τράπεζα.

Νεώτερα χειρόγραφα προσδιορίζουν ὅτι ὁ ἱερὸς χορὸς γίνεται «γύρωθεν τοῦ ἀναλογίου» ἢ γύρω «ἀπὸ τὸ τετράποδον» (Ἀθηνῶν 829, Πατρ. Ἀλεξανδρείας 1070). Ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία εἶναι πλήρης καὶ ὁ γάμος τελεῖται στὸ κέντρο τοῦ ναοῦ, ὅπου τίθεται

ἀναλόγιο ἢ τραπέζι, ἢ καὶ στὰ σπίτια. Καὶ πάλι ὅμως ἡ διάταξη ἀφορᾷ στὸν τόπο ὅπου «ποιοῦσι γύρους καὶ χορεύοντες καὶ ψάλλοντες τροπάρια...» (Ἀθηνῶν 664) καὶ ὄχι στὸ Εὐαγγέλιο.

Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἔγινε, νομίζω, ἀρετὰ σαφὲς ὅτι καλῶς ἔχει ἡ σημερινὴ πράξις. Δὲν ἀντιλέγει πρὸς αὐτὴν ἡ παλαιότερα σχετικὴ παράδοση, πού συνάγεται, ἔστω καὶ ἐμμέσως, ἀπὸ τὶς τυπικὲς διατάξεις τῶν κωδίκων.

Ὁ κυκλικὸς ἱερὸς χορὸς στὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου δὲν ἀποκτᾷ νόημα, ἐπειδὴ γίνεται γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, ἀλλὰ τὸ ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς ἔκφραση χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τῶν νεονύμφων καὶ ὅλης τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, κατὰ τὰ πανάρχαια καὶ παγκόσμια καὶ σημερινὰ ἀκόμη ἔθιμα. Ἄν δὲ στοὺς τρεῖς αὐτοὺς κύκλους δίδεται τὸ νόημα τῆς πορείας πρὸς τὴν αἰωνιότητα καὶ πρὸς τὴν ἀτελεύτητη χαρὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπως σχολιάζουν νεώτεροι θεολόγοι, τότε ἡ προπόρευση τοῦ ἱερέως μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο—τύπο τοῦ Χριστοῦ— ἀποκτᾷ ἰδιαίτερο θεολογικὸ νόημα. Παρόμοιο εἶναι καὶ τὸ σχόλιο τοῦ ἁγίου Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «Καὶ εὐθύς λαμβάνων (ὁ ἱερεὺς) αὐτοὺς (τοὺς νεονύμφους) ἐκ τῶν χειρῶν, ὡς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἄγει καὶ χορεῖαν ποιούμενος, ἄδει μετὰ τῶν ψαλλόντων ἐν Χριστῷ εὐφραίνόμενος τὸ “Ἄγιοι μάρτυρες”, ὡς ἐπὶ χειροτονία, καὶ τὸ “Δόξα σοι” φησὶ “Χριστὲ ὁ Θεός, ἀποστόλων καύχημα”. Κοινωνοὶ γὰρ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ οἱ εὐσεβῶς καὶ σωφρόνως ζήσαντες, καὶ ὅτι οὐ σαρκὶ μόνον ἀλλὰ ψυχῇ μᾶλλον χρή συνάπτεσθαι διὰ τε τῆς ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως καὶ τῶν τῆς εὐσεβείας θεοφιλῶν ἔργων, ἵνα καὶ ἀληθῆς ἢ συζυγία καὶ γάμος ἀμίαντος καὶ κοινωνοὶ ὡς Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ» (Διάλογος, κεφ. 282). Ἡ τάξις σήμερα ἔχει κάπως ἀλλάξει. Τὸ νόημα ὅμως μένει πάντα τὸ ἴδιο.

Β'. Ἡ ὀρθόδοξη εἰκόνα ὡς τόπος καὶ τρόπος πολλαπλῶν συναντήσεων

Τοῦ Εὐσταθίου Κ. Γιαννῆ, Ἀγιογράφου

γ) Μιὰ τρίτη συνάντηση πού (ἐν)τοπίζεται στοῦ χώρου τῆς ὀρθόδοξης Εἰκόνας εἶναι ἡ συνάντηση τοῦ εἰκονιζομένου καὶ τοῦ ὁρῶντος πιστοῦ. Τὰ πάντα στήν Εἰκόνα λειτουργοῦν καὶ ὑπάρχουν σέ σχέση μὲ τὸν ὁρῶντα.

Γιὰ τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ αὐτοσυνειδησία, ὅπως προαναφέραμε, τὰ εἰκονιζόμενα εἶναι χαρισματικὰ παρόντα στήν Εἰκόνα. Κατὰ συνέπεια, στὰ πλαίσια τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ὁ ὁρῶν τὴν Εἰκόνα εἶναι ἐν ταυτῶ καὶ ὁρώμενος: τὰ βλέμματα τοῦ θεωμένου καὶ τοῦ εἰκονιζομένου διασταυρώνονται. Καὶ μέσα ἀπὸ τὴ διασταύρωση αὐτὴ τῶν βλέμμάτων ἐκπορεύεται ἓνα κάλεσμα συνάντησης¹. Ἀτενίζοντάς μας ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν Εἰκόνα Του μᾶς καλεῖ νὰ τὸν συναντήσουμε μιμούμενοι τὸ θεοπρεπὲς ἦθος Του. Ὅπως οἱ ἐκπαιδευόμενοι στὴ ζωγραφικὴ, λέγει ὁ Γρηγόριος Νύσσης, προσπαθοῦν νὰ μεταφέρουν στὸν πίνακά τους τὸ κάλλος τοῦ ὑποδείγματος πού τοὺς ἔδωσε ὁ δάσκαλος, ἔτσι καὶ οἱ πιστοί, ὡς ζωγράφοι τῆς ζωῆς τους, οφείλουν διὰ τῆς μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀντιγράφουν αὐτὸν στὴ ζωὴ τους· καθὼς ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου γενόμενος»².

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὶς Εἰκόνες τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀγίων: μᾶς καλοῦν σὲ συνάντηση μαζί τους, ἡγουν σὲ μνήμη καὶ μίμηση τῆς θεοφιλοῦς πολιτείας τους.

Ὁλόκληρη ἡ εἰκονογραφημένη ζωὴ καὶ τὰ εἰκονογραφημένα πάθη τῶν Ἀγίων ἐρμηνεύουν οὐσιαστικὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐν Χριστῶ ζωῆς καὶ χειραγωγοῦν τοὺς πιστοὺς στήν ἀσκησι τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας. Καὶ οἱ ὀρθόδοξοι εἰκονογράφοι, ὅλους τοὺς Ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας, «ἄνδρας τε ὁμοῦ καὶ γυναῖκας εἰς μέσον προτίθενται, ὡς ἂν διὰ τῆς αὐτῶν μνείας καὶ τῶν

παλαισμάτων, εὐτυχεστέρους ἡμᾶς ποιήσωσι πρὸς τὸ στάδιον, ἔχοντας τοὺς ἐκείνους βίους ὑπογραμμὸν τινα καὶ ὁδηγόν»³.

Ἡ διὰ τῶν Εἰκόνων ὑπόμνηση τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀγίων, δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ μιὰ μουσειακὴ μνήμη. Ἀντίθετα, ἀποβλέπει στήν πρόκληση τοῦ ζήλου τῶν πιστῶν⁴, μὲ στόχο τὴν μίμηση τῆς πίστεως καὶ τῆς κατὰ Θεὸν βιοτῆς τους: «*Ἡμῖν τοῖς ἐν τῷ βίῳ ἀναγκαῖα ἢ μνήμη διὰ τὴν μίμησιν*», σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ Μ. Βασίλειος⁵. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἀναδεικνύεται ἐν προκειμένῳ ἡ ποιητικὴ-δραστηρικὴ διάσταση τῆς μνημαγωγικῆς τῶν Εἰκόνων, «*σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ μνήμη εἶναι ἐξώθηση πρὸς ἐνέργεια, ἐρέθισμα πρὸς ἀντίδραση, προτροπὴ πρὸς τὴν πράξιν*»⁶. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Εἰκόνα, ἀποκαλύπτοντας τὴν μεταμορφωμένη ὑπαρξὴ τῶν εἰκονιζομένων, τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀνθρώπινο πρόσωπο, ἀποκαλύπτει συγχρόνως καὶ τὸν ἑαυτὸ μας: γίνεται κάτοπτρο μέσα στοῦ ὁποῖο μποροῦμε νὰ δοῦμε τὸν βαθμὸ ἀλήθειας ἢ ψεύδους τῆς ὑπάρξεώς μας. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποβαίνει κλήση μετάνοιας, κάλεσμα διάβασης στήν ὁδὸ τῆς ἀγιότητος, προτροπὴ συμμόρφωσης τῆς ἔσω εἰκόνας μας μὲ τὴν εἰκόνα τῶν εἰκονιζομένων. Τὸ γεγονός αὐτὸ φανερῶνει τὴν θεραπευτικὴ ἐπιπλέον διάσταση τῆς ὀρθόδοξης εἰκονογραφίας. Ἡ Εἰκόνα μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ σχολεῖο καθάρσεως καὶ «*ψυχῆς ἰατρειῶν*». Ὁ πιστός, μέσα ἀπὸ τὴ μνημαγωγία τῶν Εἰκόνων, καλεῖται νὰ ἀγαπήσει καὶ νὰ πραγματώσει τὴν κατ' ἀλήθειαν ζωὴ. Καλεῖται νὰ σπουδάσει τὴν ἐμπειρία τῆς πτώσης καὶ τῆς ἀνάστασης, τὴ μεταμόρφωση τῆς «*εἰκόνας τοῦ χοῖκου*» σὲ «*εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ*»⁷. Καλεῖται σὲ ἀνάδυση ἀπὸ τὸ χάος καὶ τὴν ἄ-μορφία, στήν εἰκονοποίησίν του καὶ τὴν εὐ-μορφία. Στὰ πλαί-

σια βεβαίως τῆς γενικότερης φιλοκαλικῆς ὀρθόδοξης ἀντίληψης, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ φιλοκαλία νοεῖται ὡς φιλία-ἀγάπη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κάλλους ἢ ὡς φιλία τοῦ κάλλους τοῦ καλοῦ - τῆς ὠραιότητος τοῦ ἁγίου· ὁπότε ἡ ὠραιότητα ὑψώνεται σὲ ἱερότητα. Ἔτσι, ἡ ὀρθόδοξη Εἰκόνα, ὄντας φιλοκαλικὴ παρουσία, γίνεται καὶ φιλοκαλικὸ κάλεσμα συνάντησης στὴ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς. Πλασμένη ἀπὸ φῶς, τέχνη θεοφανική, ἡ Εἰκόνα εἶναι ὠραιότητα, ἡ ὁποία ἐπανοδηγεῖ στὸ θεϊκὸ πὺν φανερώνει. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἐδῶ «ὁ ἄξονας τῆς προσπάθειας δὲν εἶναι ἡ μετάφραση τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ ἡ δική μας διάβαση ἐν μυστηρίῳ πρὸς τὴν “καινὴν γῆν...”. Αὐτὴ ἡ διάβαση εἶναι ἡ ἀλήθεια τῆς Εἰκόνας καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας»⁸.

Συμπέρασμα: Δὲν ἀρκεῖ νὰ μάθουμε ἀπλῶς τὴν ἀλήθεια πὺν μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ γλώσσα τῶν Εἰκόνων· πρέπει καὶ νὰ πάθουμε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Δὲν φτάνει νὰ «δοῦμε» τὸ ἄρρητο ἐπέκεινα κάλλος· πρέπει καὶ νὰ γευθοῦμε αὐτὸ τὸ κάλλος. Εἶναι ὡσάν ἡ φιλοκαλικὴ παρουσία τῶν εἰκονιζομένων νὰ θέλει νὰ μᾶς συναντήσει, νὰ μᾶς διαποτίσει, νὰ μᾶς διαπεράσει ὑπαρξιακὰ καὶ τελικὰ νὰ μᾶς περάσει στὴν ἀντίπερα ὄχθη· ὡς μυστικὴ γέφυρα πὺν «προάγει ἡμᾶς εἰς τὸ πέραν»⁹, στὸ χῶρο τῆς ἀρχέγονης ὠραιότητος - στὴ χώρα τοῦ Ἀχωρήτου. Καὶ αὐτὴ ἡ διεκπεραίωση ἀποτελεῖ τὴν περαίωση τῆς πορείας, στὴν ὁποία καλεῖ ἡ Ἐκκλησία τὰ τέκνα τῆς - περαίωση ἀγιότητος. Παύει τότε ἡ Εἰκόνα νὰ εἶναι θέαμα καὶ γίνεται θέαση - θέα τῆς Βασιλείας. Καὶ ὁ ὄρων ἀπὸ θεατῆς γίνεται θεώμενος. Καὶ τόσο πὺν θεώμενος, ὅσο πὺν θεωμένος.

δ) Ἡ συνάντηση τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν εἰκονιζόμενον δὲν στοχεύει μόνον καὶ δὲν ἐξαντλεῖται στὸ ἐπίπεδο τῆς δυναδικῆς σχέσης. Ὁ εἰκονιζόμενος μᾶς καλεῖ «διὰ τῆς λειτουργικῆς συμμετοχῆς τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πὺν εἶναι καὶ ζωὴ τοῦ εἰκονιζόμενου... Πρῶτα ὑφίσταται ὡς “ἐκκλησιαστικὸς ἄνθρωπος” ὁ ἅγιος, δηλαδή ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, καὶ στὴ συνέχεια ἀναπαριστᾶται διὰ τῆς τέχνης μὲ Εἰκόνα»¹⁰. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Εἰκόνα μὲ καλεῖ πρωτίστως σὲ ἐκκλησιοποίησή μου: στὴν ἐνταξίη μου δηλονότι στὴ λατρευτικὴ κοινότητα πὺν εἶναι ἡ Ἐκκλησία ὡς κοινωνία προσευχομένων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι - μὲ καλεῖ στὴν ἐν μετανοίᾳ συνάντηση τοῦ ἄλλου ὡς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ. Χωρὶς αὐτὴ τὴ συνάντηση δὲν ἔχω ἐλπίδα ἀναστηλώσεως τῆς ἐν ἐμοὶ εἰκόνας, ὡστε νὰ ἀποβῶ «ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορευόμενος»¹¹. Χωρὶς αὐτὴ τὴν «ἐκκλησιοποίηση» δὲν ἔχω ἐλπίδα πραγ-

μάτωσης τοῦ κατ' ἀλήθειαν εἶναι μου, ὡς «ἐν κοινωνία γίνεσθαι»¹².

Ἔτσι ἀναδεικνύεται καὶ ὁ ἐκκλησιοκεντρικὸς - λειτουργικὸς ἢ εὐχαριστιακὸς χαρακτήρας τῆς ὀρθόδοξης εἰκονογραφίας. Διὸ καὶ προσφεύστατα ἡ Εἰκόνα χαρακτηρίστηκε «λειτουργικὸ προσόμοιο»¹³.

Ἐπιπλέον, ὅπως προαναφέρθηκε, ἡ διὰ τῆς Εἰκόνας μνήμη τοῦ εἰκονιζόμενου ἔχει ὡς στόχο τὴ μίμηση τῆς ζωῆς του. Στὰ πλαίσια ὅμως τῆς «ποιητικῆς» αὐτῆς διάστασης τῆς μνημαγωγικῆς τῶν Εἰκόνων, ὁ προσωπικὸς παράγοντας συμπλέκεται καὶ συνυφαίνεται ἄρρηκτα μὲ τὸν κοινωνικό. Τὸ νὰ θυμηθοῦμε τὴ ζωὴ ἐνὸς Ἁγίου σημαίνει, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ συνειδητοποιήσου-

με τί ἔπραξε αὐτὸς γιὰ τοὺς «ἐλάχιστους ἀδελφοὺς» τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς τὸ ἴδιο. Ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου περνᾶμε ἔτσι στὴ μνήμη καὶ τὴ συνάντηση τοῦ «ἀδελφοῦ». Ἀπὸ μὰ ἐπὶ Εἰκόνας μνήμη καὶ ἄσκηση, ὀδηγοῦμαστε σὲ μιὰ ἐπὶ τῆς καθημερινότητας ἐξάσκηση.

Γιὰ τὸ ὀρθόδοξο ἐξἄλλου ἦθος, αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «πνευματικὴ ζωὴ», δὲν εἶναι κάτι ἄσχετο μὲ τοὺς ἄλλους. Ἀντίθετα, ἡ σχέση μας μὲ τοὺς ἄλλους συνιστᾷ τὸ μέτρο τῆς αὐθεντικῆς πνευματικότητάς μας ὡς σχέσεως μὲ τὸν Θεό. «Γιατί ἡ πνευματικότητα στὴν οὐσία της εἶναι ἡ βίωση τῆς ἀποκατάστασης τῆς ζωντανῆς «κοινωνίας» τόσο μὲ τὸν Θεὸ ὅσο καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, ἡ βίωση τοῦ «ἑνὸς σώματος» τοῦ Χριστοῦ καὶ κατακόρυφα καὶ ὀριζόντια»¹⁴. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ ὀρθόδοξη πνευματικὴ ζωὴ, μὲ τὴν ιερότητα καὶ τὸ βάθος ποὺ δίνει στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, ξεπερνᾷ τὴν κοινωνικότητα τοῦ κόσμου. Τὴν ἀνυψώνει σὲ πραγματικὴ κοινωνία: μετοχὴ καὶ ἀλληλοπεριχώρηση τῶν μελῶν στὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἡ Εἰκόνα λειτουργεῖ καὶ ὡς παράγοντας μιᾶς ἰδιάζουσας «κοινωνικοποίησης», ἔνταξης δηλονότι τῶν πιστῶν στὴν *communio sanctorum*, ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Τέλος, ἡ ὀρθόδοξη Εἰκόνα ὡς σκευὸς λειτουργικὸ, τὸ ὁποῖο διδάσκει τὴν προσευχὴ καὶ ἄγει σὲ προσευχή¹⁵, ἀποβαίνει ἄπαξ ἔτι τόπος συνάντησης

τοῦ ἄλλου. Διότι ἡ προσευχὴ, γιὰ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση, δὲν εἶναι ἐνέργεια «μονοφυῆς» ἢ «μονοστέλεχος», ἀλλὰ «δίφυος», καθόσον περιλαμβάνει καὶ τὸν πλησίον. Δὲν εἶναι ὑπόθεση ἀτομικὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ παραγνώριση τῶν συνανθρώπων μας. «Ὅταν λέω ὅτι ἐπικοινωνῶ μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν μὲ ἐνδιαφέρουν οἱ ἄλλοι καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀγνοῶ, ἢ ἐγὼ κάνω ἀτομικὴ θρησκευτικότητα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τότε ὀπωδῆποτε δὲν προσεύχομαι. Κι ἂν ἰσχυρίζομαι πὼς προσεύχομαι, τὸν ἑαυτὸ μου μόνον ἀπατῶ. Εἶναι κλειστὸς ὁ οὐρανὸς γιὰ μένα. Ἦ, πιὸ σωστά, ἐγὼ εἶμαι κλειστὸς γιὰ τὸν οὐρανό. Γιατί ὁ δρόμος γιὰ τὸν οὐρανὸ περνᾷ ἀπὸ τὸ διπλανὸ μου»¹⁶. Γιὰ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ αὐτοσυνειδησία, τὸ νὰ ἀπευθύνεσαι στὸν Θεὸ διὰ τῆς προσευχῆς σημαίνει «μὴ μόνον περὶ τῆς οἰκείας καθάρσεως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ ὁμοφύλου, ἵνα ἀγγελικὸν μιμήσῃ τρόπον»¹⁷. Ὁ προσευχόμενος μπροστὰ σὲ μιὰ ὀρθόδοξη Εἰκόνα διανοίγεται: ἀποκτᾷ μιὰν ἀνοιχτότητα γιὰ τὸν συνάνθρωπο, γιὰ τὸν ὁποῖο προσεύχεται, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γιὰ ὀλόκληρη τὴν κτίση. Ὁ προσευχόμενος πιστὸς εἶναι «καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν δαιμόνων καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσματος»¹⁸.

1. Γιὰ τὴ διασταύρωση τῶν βλεμμάτων τοῦ εἰκονιζομένου καὶ τοῦ θεωμένου τὴν Εἰκόνα, βλέπε καίριες ἀναλύσεις στό: J. L. Marion, *La croisée du visible*. Paris, La Difference, 1991, σελ. 41-46 καὶ 106-115.

2. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ τελειότητος*, 8, 1, PG 45, 272 AB.

3. Τριῶδιον, Ἀθήναι, Μιχ. Σαλίδερος, χ.χ., 57 ὁ.

4. Βλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Ἐπιστολαὶ Δογματικαὶ* 4, PG 98, 176 C: «τῶν ἁγίων μαρτύρων αἱ ἀθλητικαὶ ἀνδραγαθίαι πρὸς ζῆλον ἀγαθὸν φέρουσι τοὺς ὀρῶντας».

5. Μ. Βασιλείου, *Ὁμιλία 18, Εἰς Γόρδιον μάρτυρα*, 2, PG 31, 493 A.

6. Ἀ. Μ. Σταυροπούλου, *Μνήμη καὶ Λήθη στὴ Θεία Λειτουργία*. Ἀθήνα 1989, σελ. 17-18.

7. Κολασ. γ', 10.

8. Ἰ. Μάϊνα: Ἡ καινὴ γλῶσσα τῶν Εἰκόνων. Περιοδικὸ «Σύναξη», 12(1984), 7-8.

9. Μάρκ. ιστ', 45.

10. Σ. Μαρίνη, Προλόγος στό: Ἡ Εἰκόνα στὸ φῶς τῆς

ὀρθόδοξης ἐρημνείας («Ἀνάλεκτα», Λεωνίδα Οὐσπένσκυ), Ἀθήνα 1999, σελ. 17-20.

11. Ψαλμ. 38, 7.

12. Περὶ αὐτοῦ βλέπε τὶς βαθύτατες ἀναλύσεις τοῦ π. Ν. Λουδοβίκου, Ἡ κλειστὴ πνευματικὴ καὶ τὸ νόημα τοῦ ἑαυτοῦ. Ὁ μυστικισμὸς τῆς ἰσχύος καὶ ἡ ἀλήθεια φύσεως καὶ προσώπου. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1999.

13. Ἀρχιμ. Βασιλείου, *Εἰσοδικόν*, σελ. 123.

14. Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη, *Κοινωνικὲς διαστάσεις τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας*. Σιδηρόκαστρο 1983, σελ. 114.

15. Βλ. Ν. Ozoline, *Image et spiritualité du discernement des esprits dans d' art*. Στὸν τόμο: *L' Icône dans la Théologie et L' art*. Chambésy - Genève 1990, σελ. 225-239.

16. Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη, «Εἰς ὕψος νοητόν». «Λόγος περὶ προσευχῆς» τοῦ Ἁγίου Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ. Ἐκδ. Ἀποστ. Διακονία, Ἀθήνα 1981, σελ. 156.

17. Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ, *Λόγος περὶ προσευχῆς*, 40.

18. Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Ἀπαντὰ τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά, Λόγος π'.* Ἐκδ. Σπανοῦ, Ἀθήνα 1985, σελ. 306.

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ

Κάθε μήνα με 16 σελίδες
στον έντυπο χώρο και στον κυβερνοχώρο

ΔΕΛΤΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΟΥ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:

ΠΟΛΗ: Τ.Κ.:

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:

΄Αποστέilate τὸ Δελτίο στὴν διεύθυνση: Κλάδος ΄Εκδόσεων Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.,
Γιὰ τὴν ΄Εφημερίδα Η ΑΛΗΘΕΙΑ, ΄Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΄Αθήνα

- ΄Ετήσιες Συνδρομές:** ΄Εσωτερικοῦ - ΄Ιδιοτῶν: Δοχ. 6.000. ΄Ιερῶν Ναῶν καὶ Μονῶν: Δοχ. 8.000.
 ΄Ιερῶν Μητροπόλεων: Δοχ. 8.000. ΄Εξωτερικοῦ: Εὐρώπη, ΄Αφρική, ΄Εγγὺς ΄Ανατολή,
 ΄Απὸ ΄Ανατολή, Αὐστραλία \$ 60 (Κύπρου: \$ 30 ΗΠΑ).

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς ἑσωτερικοῦ νὰ ἀποστέλλουν τὶς συνδρομὲς τους με ταχυδρομική ἔπιταγή.

Κληρικοί και νέοι

Β'. Σχέσεις αμφισβήτησης ή εμπιστοσύνης;

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Παύλου Ἰωάννου

Ἔνας νέος ἄνθρωπος ἔγραφε κάποτε σέ κάποιον ποιμένα: «οὐκ εὐχαριστῶ γιατί ὑπῆρξατε γιά μένα ὁ πατέρας πού δέν γνώρισα ποτέ» καί ὅμως αὐτός ὁ νέος ἄνθρωπος εἶχε πατέρα καί ζοῦσε μέσα στό πλαίσιο μιᾶς ἁρμονικῆς οἰκογένειας. Οἱ νέοι ἄνθρωποι ζητοῦν πατέρα. Ζώντας μέσα στό πλαίσιο μιᾶς οἰκογένειας πού κι' ὅταν ἀκόμη λειτουργεῖ ἁρμονικά δέν ἔχει χρόνο νά ἀσχοληθεῖ μέ τὰ παιδιά της, ζώντας ἀκόμη περισσότερο στό πλαίσιο μιᾶς διαλυμένης οἰκογένειας πού μερικῆς φορές ἔχει συντρίψει τὸ λεγόμενο πατρικό ἢ μητρικό φίλτρο, ἀναζητοῦν οἱ νέοι ἄνθρωποι ἐναγωνίως πατέρα γιά νά ἐμπιστευθοῦν, γιά νά ἀκουμπήσουν. Εἶναι ἐπίσης γνωστό, ὅτι τὸ δέλεαρ τῶν ποικίλων παραθηρηκευτικῶν ὁμάδων, στίς ὁποῖες παρασύρονται τόσο νέοι ἄνθρωποι, εἶναι ὅτι προσφέρουν μιᾶ παρέα πού φαίνεται ὅτι σέ ἀγαπᾶ καί σέ ἀποδέχεται. Ὁ βασικός λόγος γιά τὸν ὁποῖο πολλὰ νέα παιδιά ἐντάσσονται σέ τέτοιες ὁμάδες δέν εἶναι γιατί πείσθηκαν ἀπὸ τίς διδασχὲς τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ γιατί πίστεψαν ὅτι βρῆκαν ἀγάπη καί ἀποδοχή. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐμεῖς οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, ἐμεῖς πού ὁ λαὸς μᾶς προσφωνεῖ μέ τὸ γλυκύτατον ὄνομα «πατέρα» στεκόμαστε μέ τὸ δάκτυλο ἔτοιμο γιά παρατήρηση ἢ ἀπαιτοῦμε νά μᾶς διακονοῦν καί νά μᾶς ὑπακούουν τυφλά. Οἱ νέοι ἄνθρωποι ζητοῦν σήμερα ἐναγωνίως πατέρα. Ὅχι ὅμως τὸν ἐξουσιαστικὸν πατέρα, ὄχι τὸν ἀφέντη πατέρα, ἀλλὰ τὸν πατέρα τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου.

Μέ πόσο σεβασμὸ στάθηκε αὐτὸς ὁ πατέρας μπροστὰ στήν ἀπαίτηση τοῦ γιου τοῦ «δὸς μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας» Πόσο σεβάστηκε τὴν ἐλευθερία του, δέν ἀντιδίστασε μαζί του, δέν προσπάθησε νά τὸν ἀποτρέψει, δέν τοῦ εἶπε, ἂν πονᾶ καί πόσο πονᾶ, δέν τὸν ἐνδιέφερε ἂν ὁ κόσμος τὸν χαρακτηρίσει ἀποτυχημένο πατέρα, ξέρει ὅτι δέν θὰ καταλάβει, ξέρει ὅτι εἶναι ἡ ὥρα τῆς σιωπῆς καί τῆς προσευχῆς. Κι' ὅταν

ὁ γιὸς γυρίζει δέν στέκεται μέ ἐπιτίμηση ἀπέναντί του, δέν παίρνει τὸ ὕφος τοῦ δικαιωμένου, τρέχει πρὸς αὐτόν, ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά του καί τὸν καταφιλεῖ. Ὅπως πολὺ ὠραία γράφει ὁ π. Βασίλειος Γοντικᾶκης «εἶναι ἄρχοντας ἀγάπης αὐτὸς ὁ πατέρας» καί ὅπως πάλι παρατηρεῖ «τὸν ἄσωτο γιὸ τὸν σώζει ἡ αἴσθησις ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ πατρὸς του».

Τέτοιον πατέρα ζητοῦν οἱ νέοι ἄνθρωποι σήμερα σέ μιᾶ ἐποχὴ μεγάλης καί δύσκολης ὀρφάνιας. Ἐμεῖς ὅμως οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, πού διαβάζουμε τόσες φορές τὸ σχετικὸ εὐαγγελικὸ κείμενο, πού ἀποπειρώμεθα νά τὸ ἐρμηνεύσουμε, πόσο μᾶς ἐμπνέει στήν ποιμαντικὴ μας διακονία; Πόσο σεβόμαστε ἀκόμη καί τὴν διάθεση αὐτονομίας ἢ πολὺ περισσότερο τὴν πράξη τῆς αὐτονομίας, πόσο προβληματιζόμαστε γιατί πολλὰ νέα παιδιά εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καί γιά τίς εὐθύνες τίς δικές μας γι' αὐτό; Ἀκόμη περισσότερο πόσο κρατᾶμε αὐτὴ τὴν ἀγάπη μέσα μας, ὅταν ἓνας νέος ἄνθρωπος δέν φεύγει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ἀπλὰ φεύγει ἀπὸ κοντά μας, ἀπὸ τὴν δική μας ποιμαντικὴ εὐθύνη; Μήπως τότε ἡ συμπεριφορὰ μας θυμίζει περισσότερο κομματικούς ἄρχοντες καί ὄχι ποιμένες; Πόσο διαθέτουμε ἐμεῖς αὐτὴν τὴν ἀρχοντικὴ ἀγάπη;

Ὁ ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ στήν γῆ, ἀλλὰ **σύμβολο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ** ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ Του. Τὸ μεγάλο καί τραγικὸ ἐρώτημα εἶναι πόσο ἡ παρουσία μας μέσα στὸν κόσμο

είναι ὄντως παρουσία Χριστοῦ καὶ πόσο φανερώνει ἦθος Χριστοῦ. Φαίνεται νὰ μὴν θέλουμε νὰ θυμόμαστε τὸν λόγο τοῦ Ὁσίου Σεραφεῖμ τοῦ Σαρώφ: «*θρῆς τὴν εἰρήνην ἐσὺ καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι θὰ ἔλθουν νὰ τὴν βροῦν κοντά σου*». Πολλὲς φορὲς φαίνεται νὰ θέλουμε τοὺς ἀνθρώπους κοντά μας ὄχι ἀγιαστικά ἀλλὰ ἐξουσιαστικά καὶ ὅταν δὲν ἔρχονται θυμώνουμε πολλὲς φορὲς. Πρὶν ὅμως ἐπικαλεσθοῦμε τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐρευνήσουμε πόσο ἡ δική μας ποιμαντική παρουσία εἶναι σύμφωνη μὲ τοὺς κανόνες ποὺ ἀφοροῦν ἐμᾶς, τοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐξουσιαστικὴ νοοτροπία τελικά, ποὺ διέπει τὴν συμπεριφορὰ πολλῶν ποιμένων, δείχνει ὅτι σὲ πολλοὺς ἀπὸ ἐμᾶς ὑπάρχει κρίση ταυτότητας.

Μετὰ τὴν διάσταση ἀνάμεσα στὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὸ ἦθος τῶν ποιμένων τὸ δεύτερο ἐρώτημα εἶναι πόσο ὁ λόγος μας ὡς ποιμένων εἶναι Λόγος τῆς Ἐκκλησίας, λόγος τοῦ Χριστοῦ. Πόσο ὁ λόγος μας ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, πόσο ὁ λόγος μας γίνεται μύηση στὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πρώτη παρατήρηση εἶναι ὅτι ὁ λόγος μας δὲν εἶναι λόγος νηφάλιος, δὲν εἶναι πρᾶος, δὲν εἶναι ἡρεμος, εἶναι ὄλο καὶ περισσότερο νευρικός, ὄλο καὶ περισσότερο ἔντονος, ὄλο καὶ περισσότερο ἐπιτιμητικός. Ἄς φέρω ἓνα παράδειγμα. Ἐχῶ ἀκούσει πολλὲς φορὲς ὁμιλίες, ὡς τὶς ὀνομάσω ἀντιαιρετικές. Πολλὲς φορὲς ἔχω διερωτηθεῖ σὲ ποιούς ἀπευθύνονται. Ὑπάρχει τόση ἔνταση καὶ τόση ἐπιθετικότητα στὸν λόγο, ὥστε νὰ διερωτᾶται κανεὶς, ἂν οἱ αἵρετικοὶ εἶναι μπροστά του καὶ ὁ ὁμιλητὴς προσπα-

θεῖ νὰ τοὺς καθλώσει. Ὅμως αὐτοὶ ποὺ εἶναι μπροστά του εἶναι τὸ ποιμνιό του ποὺ βέβαια ἔχει ἀνάγκη νὰ κατηχηθεῖ, ἀλλὰ ἡ ἔνταση τοῦ ὁμιλητῆ ποιμένα, ἀντὶ νὰ κατηχεῖ, ἀπωθεῖ καὶ κάποτε κάνει καὶ συ-

μπαθεῖς τοὺς αἵρετικούς. Θυμᾶμαι σὲ κάποιο συνέδριο μίᾳ πρώην μάρτυρα τοῦ Ἰεχωῶδᾶ ποὺ ἐξηγοῦσε τὸ πάθος, τὴν ἔνταση καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἐπισκόπου τῆς περιοχῆς ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχει νὰ φέρει κοντά του κανένα καὶ ἤρκεσε ὁ ἡρεμος καὶ ζεστός λόγος τοῦ μακαριστοῦ π. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου γιὰ νὰ ἔλθουν στὴν Ἐκκλησία ἄνθρωποι γεννημένοι μέσα στὴν αἵρεση καὶ τὴν πλάνη.

Τὸ καίριο ἐρώτημα εἶναι πόσο ἐμεῖς οἱ ποιμένες ἐμπιστευόμαστε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κηρύττουμε ἢ πόσο κηρύττουμε τὸν ἑαυτό μας. Πόσο προσφέρουμε στοὺς νέους ἀνθρώπους ἀκέραιο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ πόσο ἀνόθευτη τὴν ἀλήθεια Του. Πληθαίνουν συνεχῶς οἱ φωνὲς τῶν πιστῶν μας ποὺ λέγουν ὅτι πολλὲς φορὲς οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ξέρουν τί λέγουν ὅταν ὁμιλοῦν, νομίζοντας ὅτι ὁ λαὸς δὲν καταλαβαίνει ἢ πιστεύοντας ὅτι ὁ ρητορικός στόμφορ θὰ καλύψει τὴν κενότητα τοῦ περιεχομένου τῶν λόγων μας.

Εἶναι πεποίθησή μου, ἀντλημένη μέσα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία μου, ὅτι οἱ νέοι ἄνθρωποι ἐπιζητοῦν τὸν θεολογικὸ λόγον τῆς Ἐκκλησίας, ζητοῦν τὴν γνωριμία μὲ τὴν Ἐκκλησία, τὸν κατηχητικὸν τῆς λόγον, ἀλλὰ σπάνια τὰ κηρύγματα μας εἶναι θεολογικά καὶ κατηχητικά, τὶς περισσότερες φορὲς ἐκφράζουν καὶ προβάλλουν ἓνα στεῖρο ἠθικισμὸ καὶ εὐσεβισμὸ. Εἶναι ἐκπληκτικὸ ὅτι οἱ παραθηρησκευτικὲς ὁμάδες καὶ οἱ λεγόμενες νέες αἵρέσεις ἀσχολοῦνται μὲ θεολογικά θέματα, ἀποπειρῶνται νὰ ἀπαντήσουν στὰ ὑπαρξιακά ἐρωτήματα τῶν ἀνθρώπων τῆ στιγμῆ ποὺ δὲν τὸ πράττουν οἱ ὑπεύθυνοι ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἰσχυρισμὸς πολλῶν ποιμένων, ὅτι δὲν τὰ καταλαβαίνει αὐτὰ ὁ κόσμος, δείχνει τὴν δική μας πνευματικὴ κατάσταση καὶ ὄχι τῶν πιστῶν καὶ τῶν νέων ἀνθρώπων.

Γνωρίζουμε ὅλοι τὴν δυσκολία ποὺ ἔχουν τὰ νέα παιδιά, λόγῳ κακοποίησης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας νὰ κατανοήσουν τὴν θεία Λειτουργία. Δὲν ἀποτελεῖ λύση τὸ νὰ κατηγοροῦμε ἀπλῶς αὐτοὺς ποὺ ἀφήνουν τὰ νέα παιδιά ἀγράμματα ἢ νὰ κατακεραυνώνουμε μόνον τὸ ὑπουργεῖο τῆς ἀ-παιδείας. Τόσα χρόνια κανένα κατηχητικὸ βοήθημα δὲν γράφηκε μὲ στόχον νὰ μύησει τὰ παιδιά στὴν Θεία Λειτουργία καὶ σὲ καμιά

Συνοδική Έγκύκλιο δὲν ὑποδείχθηκε ἔστω καὶ μία χρονιά τὸ θέμα τῆς κατήχησης νὰ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας, τῆ στιγμῆ πού ἡ βασικὴ ἀποστολὴ τοῦ ποιμένα εἶναι νὰ συνδέσει τὰ παιδιά μὲ τὴν λειτουργικὴ ζωὴ.

Σὲ μιὰ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπή, μὲ θέμα Νεολαία καὶ Ἐκκλησία, ἓνα παλληκάρι σὲ μιὰ σχετικὴ ἐρώτηση ἀπάντησε: «*πήγαίνα στὸ Κατηχητικὸ τῆς Ἐνορίας μου ἀλλὰ σταμάτησα, γιατί δὲν μὲ ἐνδιέφεραν τὰ θέματα, τὰ θεωροῦσα ἀνούσια, δὲν σταμάτησα ὅμως νὰ πηγαίνω κάθε Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησία*». Στὸ ἐρώτημά μου, τί θέματα θὰ ἤθελες νὰ θίγονται στὸ Κατηχητικὸ, μοῦ ἀπάντησε, ὅτι θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ μάθει τί γίνεται στὴν Ἐκκλησία, τί γίνεται στὴν Θεία Λειτουργία.

Οἱ νέοι ἄνθρωποι ζητοῦν στὰ ὑπαρξιακά τους ἐρωτήματα, στὰ ἀδιέξοδά τους, τὸν ὑπεύθυνο λόγο τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμεῖς ὅμως, ἐπειδὴ εἴμεθα ὑπεύθυνοι καὶ αἰσθανόμεθα ἔνοχοι ἀντὶ νὰ μιλήσουμε ὑπεύθυνα στὰ παιδιά μας νοθεύουμε τὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ φανοῦμε ἀρεστοὶ σ' αὐτούς. Οἱ νέοι μας ἔχουν πονέσει ἀπὸ τὰ λάθη τους καὶ ἐμεῖς ἀντὶ νὰ τοὺς προσφέρουμε στήριγμα, παρηγορία, ἐνθάρρυνση, ἄλλοτε τοὺς κατακεραυνώνουμε, σὰν εἰσαγγελεῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε τοὺς προσφέρουμε, σὰν λύση, τοὺς δρόμους πού τοὺς ὀδήγησαν στὰ ἀδιέξοδά τους. (Κλασικὸ παράδειγμα γι' αὐτὸ τὸ δεύτερο τὰ ὅσα λέχθηκαν γιὰ τὸ θέμα τῶν προγαμιαίων σχέσεων). Τοὺς δρόμους πού ὀδήγησαν ἓνα μεγάλο μέρος τῶν νέων ἀνθρώπων νὰ μὴ μπορέσουν νὰ ἀγαπήσουν καὶ νὰ καταστοῦν ἀνίκανοι νὰ κρατήσουν μιὰ οἰκογένεια.

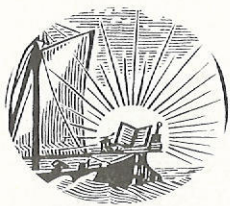
Οἱ νέοι πού πλησιάζουν τὴν Ἐκκλησία σήμερα καὶ οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἀυξάνονται, μᾶς πλησιάζουν ζητώντας φῶς στὰ ἀδιέξοδά τους, ζητώντας ἐρμηνεία γιὰ τὴν ἀποτυχία τους καὶ στήριγμα στὴν πορεία τους. Οἱ νέοι ποτὲ δὲν μᾶς ἀποστρέφονται, ὅταν τοὺς ὑποδεχόμεθα μὲ ἀγάπη καὶ τοὺς λέμε τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅταν τοὺς φανερώσουμε τὶς διαστάσεις αὐτῆς τῆς ἀλήθειας καὶ τὶς προεκτάσεις της στὴν καθημερινὴ ζωὴ, μᾶς ἀποστρέφονται ὅμως καὶ μᾶς ἀηδιάζουν, ὅταν πᾶμε διῆθεν νὰ τοὺς πλησιάσουμε κολακεύοντας τὶς ἀδυναμίες τους ἢ ὅταν νοθεύουμε τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ τοὺς γίνουμε ἀρεστοί, ὅταν τοὺς προσφέρουμε σὰν λύσεις τοὺς δρόμους πού τοὺς ὀδήγησαν στὴν ἀποτυχία.

Ὁ νέος ἄνθρωπος, κατὰ βάθος, δὲν ἔχει πρόβλημα μὲ τὴν Ἐκκλησία, οὔτε μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι χώρος ἐλευθερίας καὶ ζωῆς. Τὸν νέο ἄνθρωπο τὸν σώζει ἡ αἴσθησι, σὰν τὸν ἄσωτο, ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ πατέρα. Ὁ νέος ἄνθρωπος, καὶ ὅταν ἀκολουθεῖ τὸν δρόμο τῆς αὐτονομίας, ἔρχεται ἡ ὥρα πού νοιώθει ὅτι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του δὲν τὸν σώζει, δὲν δίνει νόημα στὴν ζωὴ του καὶ ξέρει ὅτι αὐτὸ εἶναι δικό του πρόβλημα καὶ τότε ξαναγυρίζει στὸ πατρικὸ σπίτι. Τὸ πρόβλημα δυστυχῶς εἶναι στὴν σχέση τοῦ νέου μὲ τὸν ποιμένα, τὸ πρόβλημα εἶναι ἂν στὸν δρόμο τοῦ νέου πρὸς τὴν ἐπιστροφή θὰ συναντήσει ποιμένες σὰν τὸν Πατέρα ἢ σὰν τὸν πρεσβύτερο γιὸ τῆς Παραβολῆς.

Ἄν μπορούσαμε οἱ ποιμένες νὰ δάλουμε στὰ γραφεῖα μας, ἀλλὰ πρὸ παντός στὴν νοοτροπία μας, ὄχι τὸ πνεῦμα τῆς ἐξουσίας ἀλλὰ τῆς διακονίας, ἂν μπορούσαν οἱ πιστοὶ μας τὴν ἰλαρότητα πού συναντοῦν στὶς μορφές τῶν ἁγίων νὰ τὴν συναντοῦσαν καὶ στὰ πρόσωπα τῶν ποιμένων, ἂν δὲν πληγώναμε καὶ δὲν διώχναμε ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι τὰ παιδιά μας μὲ τοὺς ἐγωϊσμοὺς καὶ τὶς φιλοπροωτίες μας, ἂν ὀρθοτομοῦσαμε τὸν λόγο τῆς ἀληθείας, χωρὶς τὸν φόβο μήπως δὲν τὸν ἀποδεχθοῦν καὶ τοὺς βοηθοῦσαμε νὰ γίνουν ὑπεύθυνοι ἄνθρωποι, ἂν μπορούσαμε νὰ σεβασθοῦμε τὴν περιπέτεια τῆς ἐλευθερίας τῶν νέων ἀνθρώπων καὶ νὰ παραμένουμε γιὰ πάντα καὶ παντοῦ κοντά τους μὲ τὴν ἀγάπη μας καὶ τὴν προσευχὴ μας, τότε οἱ νέοι μας δὲν θὰ εἶχαν πρόβλημα οὔτε μὲ μᾶς. Ὅπου συναντοῦν τέτοιους ποιμένες τρέχουν σὰν διψασμένα ἐλάφια.

Γιὰ τὸ νέο ἄνθρωπο, γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο, ἡ σχέση του μὲ τὴν Ἐκκλησία εἶναι τὸ δικαίωμα στὴν ζωὴ, τὸ δικαίωμα στὴν χαρὰ, τὸ δικαίωμα στὴν ἀγάπη. Ὁ νέος ἄνθρωπος διεκδικεῖ τὴν θέση του στὴν Ἐκκλησία καὶ δὲν περιμένει νὰ τὸν παρακαλέσουν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὁμορφιά τῆς ζωῆς του καὶ ἡ ὁδὸς τῆς θεώσεώς του.

Σὲ ὅλους ἐμᾶς πού τιμηθήκαμε μὲ τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης, ἡ κένωση καὶ ἡ ἄκρα ταπείνωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἃς γίνετὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονίας μας καὶ τότε ἡ ἀγάπη θὰ νικῆσει τὴν ἀμφισβήτηση καὶ θὰ στήσει ἀνάμεσα στὸ κληρικὸ καὶ στὸ νέο τὴν ἐμπιστοσύνη.

Βιβλιοπαρουσίαση

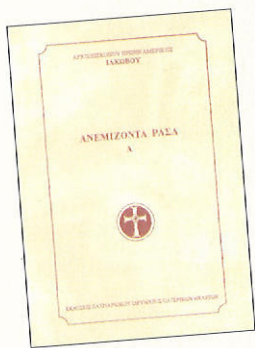

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Χρυστοδούλου, Πόλεμος κατὰ τοῦ Σατανᾶ, Ἐκδόσεις Χρυσοπηγή, Ἀθήνα 1999, σελ. 119.

Ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ Σατανᾶ εἶναι μιὰ πραγματικότητα. Ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος μᾶς μάχεται καὶ ἀδυσώπητα ἐπιδιώκει νὰ μᾶς αἰχμαλωτίσει καὶ νὰ μᾶς στερήσει τὴ φιλία τοῦ Θεοῦ, εἴμαστε καὶ ἐμεῖς ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουμε θέση ἀπέναντί του. Καὶ εἶναι, βέβαια, ἀλήθεια ὅτι ἀρκετοὶ ἄνθρωποι δὲν προβάλλουν καμιά ἀντίσταση στὶς ἐπιθέσεις τοῦ διαβόλου. Σηκώνουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὰ χέρια καὶ παραδίνονται ἄνευ ὄρων. Γίνονται παιχνίδι στὰ χέρια τοῦ πονηροῦ καὶ δούλοι τῆς ἁμαρτίας. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀντιστέκονται στὶς προσβολές του καὶ τὸν ἀντιμάχονται.

Τὸ παρὸν βιβλίον ἔχει σκοπὸ νὰ ρίξει φῶς στὸ στρατόπεδο τοῦ ἐχθροῦ, στὸ ἐπιτελεῖο καὶ τὴν ὀπλοθήκη του. Μετὰ τὰ λίγα εἰσαγωγικὰ περὶ τοῦ πνευματικοῦ πολέμου, ἐκτίθενται ἀναλυτικὰ οἱ μεθοδεῖες τοῦ Σατανᾶ, τὰ τεχνάσματά του, τὰ ὄπλα του καὶ γενικὰ ὁ τρόπος τὸν ὁποῖο χρησιμοποιεῖ στὴν προσπάθειά του νὰ κυριεύσει τὸ ὄχυρό τῆς ψυχῆς μας.

Πιστεύουμε ὅτι, μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ βοηθήσει τὸ σύγχρονο χριστιανὸ στὸν πνευματικὸ του ἀγώνα.

Ἀρχιεπισκόπου πρώην Ἀμερικῆς Ἰακώβου, Ἀνεμίζοντα Ράσα, ἔκδοση Π.Ι.Π.Μ., Θεσ/νίκη 1999, τόμ. Α', σελ. 509.

Ὁ ἀνά χειρὸς τόμος εἶναι ὁ καθρέπτης ποὺ ἀντανακλᾷ τὶς συνεχεῖς φροντίδες τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη, οἰκονομικὴ πρόοδο, φιλανθρωπικὴ φροντίδα, τὴν ἐνότητα καὶ μαρτυρία τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου στὸ Νέο Κόσμο.

Βλέπουμε ἐδῶ πνευματικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς κατευθύνσεις, ἐόρτιες, κηρυγματικὲς-διδασκτικὲς συστάσεις, θέματα διοικητικῆς φύσεως καὶ κανονικοῦ δικαίου ποὺ ἀφοροῦν στὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ὁμογένεια, θέματα διορθόδοξα καὶ διεκκλησιαστικά.

Ἡ ἀξία τῆς δημοσιεύσεως τῶν «Ἐγκυκλίων» ἔγκειται στὸ γεγονὸς ὅτι ἀποτελοῦν μιὰ βασικὴ πηγὴ γιὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας στὴν Ἀμερικὴ καὶ τῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζει. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου θὰ διακρίνει πῶς ἀντιμετώπισε ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τὶς ἀνακατατάξεις καὶ τὴν ταχεία ἐξέλιξη τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωρίας, ποὺ ἐπηρεάζουν ἀναπόφευκτα καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰκοσιπενταετηρικό. Ἀφιέρωμα στὸν Μητροπολίτη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιο, Νεάπολη-Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 689.

Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι ἀφιερωμένος στὸν ἐορτασμὸ τῆς διπλῆς 25ετηρίδος: Εἰκοσιπέντε χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως καὶ ἀπὸ τὴν χειροτονία καὶ ἐνθρόνιση σ' αὐτὴν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Διονυσίου.

Ἡ συμπλήρωση ὀλόκληρης 25ετίας στὸ πηδάλιο μᾶς νεοσύστατης Ἱ. Μητροπόλεως εἶναι ἀξιωματικὸ γεγονός, ἰδιαίτερα δὲ ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἔργα καρποφόρα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ τῆς κατ' ἄνθρωπον μαρτυρίας Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

Ὁ τιμητικὸς αὐτὸς τόμος περιλαμβάνει: Μηνύματα Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, βιογραφικὰ τοῦ Σέβ. Μητροπολίτου καὶ μελέτες Ἱεραρχῶν, Καθηγητῶν Πανεπιστημίου καὶ Θεολόγων.

Ἄγ. Μ.

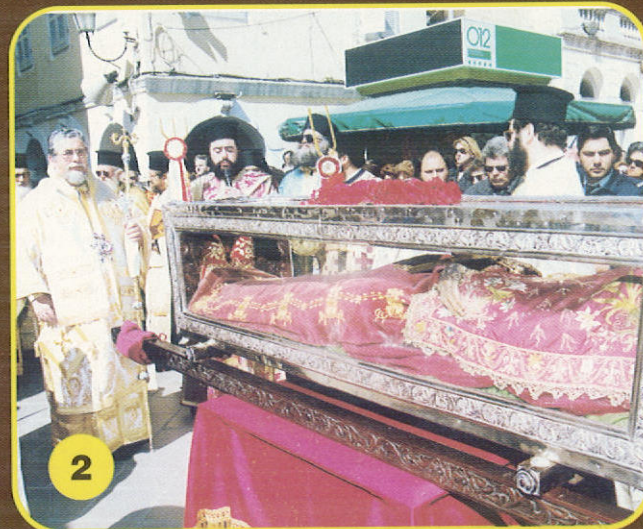

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Από την όρκωμοσία του Έξοχτάτου Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου (11.3.2000).

❶ Από την Συνοδική Θεία Λειτουργία την Α΄ Κυριακή τῶν Νηστειῶν, τῆς Ὁρθοδοξίας, στὸν Ἱερό Ναὸ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου (19.3.2000).

❷ Από τὴν Λιτανεία τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τῆς Αὐγούστας, τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, στὴν Κέρκυρα (19.3.2000).

❸ Από τὴν Ἀκολουθία τῶν Α΄ Χαιρετισμῶν στὸν Ἱερό Ναὸ Φανερωμένης Χολαργοῦ (17.3.2000).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρ. Μπόνη

Άπο την επίσκεψη μαθητών Λυκείου τής Καβάλας στην Ίερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών (20.3.2000).

Άπο την επίσκεψη στο Έκκλησιαστικό Λύκειο του Κιλκίς (29.3.2000).

4 Άπο την επίσκεψη του Μακαριωτάτου στο Έβραϊκό Μουσείο (20.3.2000).

5 Άπο την εκδήλωση τής Έταιρείας Μεταμοσχεύσεων (23.3.2000).

6 Επίσκεψη αξιωματικών τής Σχολής Έθνικης Αμύνης στην Ίερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών (27.3.2000).

PORT
PAVE
HELLAS

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. - FAX: 7218308, ΤΗΛ. ΔΙΕΚΠ.: 7251149